

הישיבה המאתיים-ושבעים-ואחת של הכנסת השניה

ירושלים, בנין הכנסת, שעה 11.05
יום רביעי, ג' מנחם-אב תשי"ג (15 יולי 1953)

א. שאלות ותשובות

- היו"ר י. קליבנוב :**
אני מתכבד לפתוח את ישיבת הכנסת המאתיים-ושבעים ואחת.
לפני שנעבור לסדר-היום נשמע את השויות ראש-הממשלה למספר שאלות.
- 1. העברת תושבי חירבת ג' בורה לכפר טייבה**
חברת-הכנסת מ. וילנר שאל את שר-הבטחון ביום י"ז בכסלו תשי"ג (5 בדצמבר 1952):
מזה חודשים ימים חל שינוי גבולות ליד כפר טייבה שבשטח המשולש, כתוצאה משינוי זה צורפו אדמות חדשות לישראל ועליהן 50 איש בעלי הקרקע.
בעצומה אל הממשלה התחומה עליידי תושבי כפר טייבה נמסר כי 50 איש אלה, גברים, נשים וילדים גורשו מאדמותיהם והוכרחו להישאר מעבר לגבול ישראל. כן מוזכרה העצומה כי אחד מפלחים אלה, מיטפה-אלחזי-עבד, נורה ומת ופלח אחר נפצע קשה.
א. מדוע גורשו אנשים, נשים וילדים אלה מאדמותיהם?
ב. הנערכה חקירה בקשר לשמועות שמוסטפה-אלחזי-עבד נורה למוות?
ג. אם כן — מה הן תוצאות החקירה?
במקרה שלא — מדוע לא נערכה חקירה בענין זה, ומתי תיערך?
- שר-הבטחון ד. בן-גוריון :**
השואל הנכבד נכשל באינפורמציה כוזבת. הדברים כה וייתכן הם כדלקמן:
- 1. לפי הסכם רודוס, הוצה קו שביתת הנשק את חירבת ג' בורה (ג.צ. 153186) הנמצאת מזרחה לטייבה.**
בזמן סימון קו הגבול בסביבה זו סמוך לתודש יאנואר השנה הוברר, שבתו החירבה הנמצאים בשטח ישראלי מיושבים. כל תושבי חירבת ג' בורה הנ"ל (כולל נשים, גברים וילדים שאדמותיהם ובתייהם היו במדינה), הועברו לתוך המדינה וניתנו להם תעודות-זהות. כיום נמצאים כל הנ"ל בטייבה.
- 2. ביום סימון הגבול הופיעו בחירבה הנ"ל ערבים זרים מעבר לגבול, ביניהם סובחי בידס מרבתי-עמון, במטרה להסתנן בהודמנותו לישראל. בזמן העברת התושבים לשטח הישראלי הורשו להיכנס לטייבה כל התושבים המקוריים של החירבה הנ"ל, אולם כל הורים שניסו לעבור בדרך זו למדינת-ישראל לא הורשו להיכנס.**
- 3. סמוך לאותו זמן נתקל משמר ישראלי, שהיה בסיוור לילה שיגרתי לאורך הגבול, בפלח הנזכר בשאלתה שנצטווה לעמוד. אך הלה, במקום להיעצר, פתח באש והרג אחד מחיילינו. כתוצאה מחילופי היריות שהתפתחו נהרג הערבי. בר-שותו נמצא רובה.**
- 4. אין כל קשר בין פעולת הסיוור לבין פעולת העברת התושבים לכפר טייבה.**
היו"ר י. שפרינצק :
שאלה נוספת לחברת-הכנסת וילנר.
מאיר וילנר (מק"י) :
אני רוצה לשאול, מדוע המשיב הנכבד משיב רק לאחר 222 יום?
שר-הבטחון ד. בן-גוריון :
על זה כבר ענה שר-המשפטים לפני שבועות אחדים.
- 2. השמעת שיר גרמני ב"קול ישראל" חברת-הכנסת א. רוזאל-נאור שאלה את ראש-הממשלה ביום י"ז בכסלו תשי"ג (5 בדצמבר 1952):**
ארשה לעצמי להסב את תשומת-לבו לתופעה המוזרה של הגשת שירים בשפה הגרמנית בתכניות "קול ישראל". בפעם האחרונה הוגשה הסרנדה לשוברט בשפה הגרמנית ביום 26 בנובמבר 1952 בשידור הצהרים.
אודה לכבודו אם יואיל להורות לחדול משימוש בשפה הגרמנית בשידורי "קול ישראל".
ראש-הממשלה ד. בן-גוריון :
אני מודה לשואלת הנכבדה על הסבת תשומת-לבי. כפי שביררתי היה מקרה בודד של שיר גרמני קצר בתקליט מא"ר-ינגן, שכלל אוסף של שירים, כולם באנגלית. הקריין באר תו יום לא הספיק להאזין לתקליט זה האונה מוקדמת, ו"קול ישראל" הביע לפני צערו על משגה זה.
- 3. קריאה להצטרף לדת הנוצרית בשידור המיוחד לעדות הנוצריות חברת-הכנסת א. רוזאל-נאור שאלה את ראש-הממשלה ביום כ"א בכסלו תשי"ג (9 בדצמבר 1952):**
באחד מימי א' בסוף חודש אלול נסתים השידור המיוחד לעדות הנוצריות בקריאה לקהל להצטרף לדת הנוצרית.
א. האין לראות בקריאה זו שהופיעה בשידור השידור הממלכתי, פגיעה חמורה ברגשות אורחי המדינה שאינם נמנים עם עדה זו?
ב. כיצד קרה הדבר שפיסקה זו לא נמחקה מתוך הטקסט, אשר בוודאי הוגש לביקורת מוקדמת, כנהוג ב"קול ישראל" ?
ג. מי אחראי להשארת פסקה זו בגוף הטקסט?
ד. האם יצווה אדוני על פיטוריו?
ה. מה צעדים ננקטו כלפי האחראי לפגיעה חמורה זו ברגשות אורחי המדינה ובני העם היהודי באשר הם שם ?

החילים מילאי את פקודת המשטרה הצבאית ועזבו את האולם, הם נצטוו לעלות על מכונית צבאית והוסעו משם לפי הוראות המשטרה הצבאית.

(א) הידוע לו על המקרה הנ"ל ?

(ב) אם לא — המוכן כבוד שר-הבטחון לחקור בענין ולתבוע לאחריות את השוטר הצבאי ?

שר-הבטחון ד. בן-גוריון:

ביררתי פרטי המקרה כבקשת השאלת הנכבדת. והנה הפרטים:

ביום 2 ביאנואר 1953 ראה קצין צבאי החונה עם יחידתו בקרבת נהריה, חיילים משתתפים באסיפת מק"י באולם הקול-נוע בנהריה. לקצין היו ידיעות שעומדת להיערך הפגנה בעקבות האסיפה. חיילים רשאים להימצא באסיפה, אבל אסור להם להשתתף בהפגנות. הקצין פעל בהתאם לחוק הצבאי האומרי, כי אדם היודע על עבירה העומדת להתרחש ולא השתמש בכל האמצעים הנכונים למניעתה — עובר בעצמו על חוקי הצבא, ולכן נכנס לאלום בלוחית שלושה חיילים והסיע עמו את חיילי יחידתו.

בדרך-כלל יש הוראה לא למנוע הזכות מחיילים להיות נוכחים באסיפות הנערכות כחוק.

6. עוצר לילה בכפרי המשולש

חבר-הכנסת ת. טובי שאל את שר-הבטחון ביום י' בשבט תשי"ג (26 ביאנואר 1953):

שליטנות הממשל הצבאי מקיימים עוצר לילה על כל הכפרים שבמשולש החל משעה 9 בערב, כאז צירופם של הכפרים: אוס'אל-פחם, גלגוליה, באקה-אל-גארבייה ויתר כפרי המשולש.

מלבד תקלות וקשים שעוצר זה גורם לתושבים, הוא עוזר להשתוללות בריונים וגנבים שמסתננים מעבר לגבול, בנצלם את העדר האנשים ברחובות הכפר והימנעות התושבים מלצאת מבתיהם בשעות העוצר מפרד עונשין.

שודדים נכנסים לכפרים אלה, מתנפלים על בתים בודדים ולפעמים רוצחים ואין מי שיעצור בעדם.

(א) האין בדעתו להסיר את העוצר מעל כפרי המשולש ובוזה להקל על תושבי הכפרים ולסייע להבטחת בטחונם ?

שר-הבטחון ד. בן-גוריון:

ראה תשובתי לשאלתה של חבר-הכנסת אמיל חביבי מט' 344.

7. היועץ לעניני הערבים על מצב המיעוט הערבי

חבר-הכנסת א. חביבי שאל את ראש-הממשלה ביום ט' באייר תשי"ג (24 באפריל 1953):

ב'13 ביאנואר 1953 מסר היועץ לעניני הערבים במשרד כבוד, מר יהושע פלמון, גילויידעת במסיבת עיתונאים על מצב המיעוט הערבי בישראל, שאליו מתייחסים חוגים רחבים במדינה, ובצדק, כאל הצהרה רשמית הסותרת את מגילת העצמאות. בגילויידעת זה הצהיר היועץ לעניני הערבים במשרד ראש-הממשלה, שהנהוג הדמוקראטי הקיים לגבי הסק' טור היהודי אינו הולם את הסקטור הערבי, וכי הוא מתנגד למדיניותה של הממשלה בדבר השוואת מתירי התוצרת החק-

שר-הבטחון ד. בן-גוריון:

1. הנהלת "קול ישראל", לאחר שהשידור הובא לתשרי מתלבה, נקטה מיד אמצעים למנוע הישנות מעשה מסוג זה.

2. העורך, שבדרך כלל הוא איש אחראי, לא שם לב במקרה למשפט הנידון, שבלי ספק היה צריך להשמיטו.

3. סודר שכתביידי של שידורים נוצריים יאושרו עלי ידי משרד-הדתות קודם שידורם.

4. רשיון כניסה למשולש הקטן לעורכי-דין

חבר-הכנסת י. פורדר שאל את שר הבטחון ביום כ"ה בטבת תשי"ג (12 ביאנואר 1953):

עירידין תלאכיבי המייצג כמה מאורחי ישראל, תושבי בי המשולש הקטן, רצה לבקר את לקוחותיו על מנת לדון אתם בקשר לענינים בהם הוא מייצג אותם.

ב'4 בדצמבר 1952 פנה אותו עורכידין למשרד הממשל הצבאי בקריה בבקשה, לקבל רשיון כניסה למשולש הקטן ליום 10 בדצמבר 1952.

ב'9 בדצמבר 1952 שלח העורכידין הנ"ל את המתמחה שלו למשרד הממשל הצבאי כדי לקבל את הרשיון, אך הודיע עו לו שם שרשיון כניסה למשולש הקטן לא יינתן.

באותו יום התקשר העורכידין הנ"ל עם המושל הצבאי בכפרינונה טלפונית ושאל לפשר הדבר. הוגד לו שקיימת חסיטה לא לתת רשיונות כניסה למשולש הקטן לעורכידין. הוא ניסה להבהיר אם ההחלטה הזאת מתייחסת אליו אישית, והיסבר לו שההחלטה נוגעת לכלל עורכידין.

(א) האם נתקבלה החלטה לאסור על עורכידין לבקר במשולש הקטן, ואם כן, עלידי מי נתקבלה ההחלטה או ניתנה הוראה כזאת ?

(ב) האין כבוד השר מסכים, שהוראה כני"ל פירושה הפליה לרעה של חלק מאורחי מדינת-ישראל, הפליה הפוגעת בזכותו האלמנטארית של כל אזרח במדינה דמוקראטית לייעוץ וייצוג משפטי.

(ג) האין כבוד השר חושב, שהחלטה מרחיקה-לכת כזאת צריכה היתה לבוא לדיון בכנסת ולהתקבל עלידה, ולא במס' גרת אדמיניסטרטיבית עלידי הוראה פנימית ?

שר-הבטחון ד. בן-גוריון:

(א) כל עורכידין שהוזמן עלידי תושבי המשולש מקבל רשיון לבקר במקום, וכן גם כל עורכידין המבקש להגיע לשיט לצורך הגנה משפטית מקבל הרשיון הדרוש.

(ב) עורכידין שלא הוזמן עלידי התושבים, או אינו בא לשם הגנה משפטית, דינו כדיון כל תושב אחר לגבי השטח הנתון לממשל צבאי.

5. מניעת השתתפות חיילים באסיפות מק"י בנהריה

חברת-הכנסת א. וילנסקה שאלה את שר-הבטחון ביום ב' בשבט תשי"ג (18 ביאנואר 1953):

כליל שבת, 2 ביאנואר 1953, בשעת אסיפה פומבית בבית-קולנוע בנהריה הופיע שוטר צבאי ופקד על כל החיילים שהיו נוכחים באולם לעזוב את האולם. השוטר הצבאי לא שם לב לדברי הנואם, שהודיע לשוטר שאין לו רשות להתפרק לאסיפת פועלים וכי לחיילים מותר להיות נוכחים באסיפות פומביות.

ג) אילו צעדים נקט או ינקוט כבוד השר, כדי למנוע את המושל הצבאי מלעכב את ההכנות הרשמיות לקיום בחירות מקומיות בכפר יסיף?

שר-הבטחון ד. בג'וריון:
ראה תשובת שר-הפנים מיום 25 במאי 1953 לשאלתה של בענין זה מיום 3 במאי 1953.

9. גירושו של חוסיין קאסם אל-מגאמסי מכפר יסיף שבגליל

חבר-הכנסת א. חביבי שאל את שר-הבטחון ביום ט' באייר תשי"ג (24 באפריל 1953):

לפי פקודתו של המושל הצבאי בגליל גורש האזרח חוסיין קאסם אלמגאמסי, מתושבי יאפה אנצרה בגליל, ללוד לפרק'זמן המתחיל ביום 27 במארס 1953 והמסתיים ביום 1 בדצמבר 1953. האזרח הנ"ל נושא תעודת-זיהוי מספר 68711 והוא אדם חדל'אונים ובעל ראייה חלשה, בגיל 50 ובעל משפחה גדולה. המשטרה, לפני שהחליטה לגרשו, כלאה אותו בבית-הסוהר למשך 20 יום. הסיבה למאסרו ולגירושו, כפי שנאמר לו, היא שהוא נאשם בהחזקת אקדח בלי רשיון, למרות שהשלטונות לא מצאו ברשותו שום סוג של נשק שלא ברשיון. אזרח זה נאסר ולאחר מכן גורש בלי להגיש אותו לבית-משפט, לא אזרחי ולא צבאי. על כן הנני לשאול את כבוד השר:

1) מה הן הסיבות שהגיעו את המושל הצבאי לגירושו של האזרח חוסיין קאסם אלמגאמסי, בלי למסור אותו לדין ובלי שהוכח כל פשע נגדו?

2) האין כבוד השר סבור, שהמושל הצבאי בגליל התנהג בענין זה בצורה המנוגדת לזכויות האלמנטאריות ביותר של האזרח הישראלי?

3) האין כבוד השר סבור, שחובה היא לבטל את החלטת הגירוש השרירותית ולמסור את האזרח הזה לבית-המשפט האזרחי, כפי שמחייבים את הדבר חוקי הארץ הנהוגים, או לשחררו?

שר-הבטחון ד. בג'וריון:

השואל הנכבד לא מסר העובדות בדיוק, מפני חוסר ידיעה או מטעמים אחרים.

הכפר יסיף הפך בתקופה האחרונה למרכז מפירי חוק, המסכנים הבטחון בכל השטח; מסייעים למסתננים, מחזיקים נשק בלי רשיון. בכפר זה הוחרמו כבר עליי המשטרה אקדחים, רימונים, חומר-נפץ, תחמושת — אס'כי רבים מאנשי הכפר סירבו ועדיין מסרבים למסור לשלטונות הנשק הבלתי-חוקי הנמצא בידיהם, בתוכם גם חוסיין קאסם אלמגאמסי. יש לציין בצער, שחברי מק"י במקום מסיתים התושבים לבל ימסרו הנשק. קאסם אלמגאמסי היה מהפעילים ביותר בהסתה זו, והמושל הצבאי ראה חובה לעצמו להרחיקו מהכפר.

10. פתיחת דברי דואר של חבר-כנסת ע-ל-ידי הצנזורה

חבר-הכנסת ג'. פלש שאל את ראש-הממשלה ביום כ"ב באייר תשי"ג (7 במאי 1953):

כבודו הודאי יסכים אתי, ששירותי הצנזורה הכפופים למרות המשדר שכבודו עומד בראשו, חייבים להקפיד ביותר על מילוי ההוראות וקיום החוקים, לאור עדינות תפקידם ושירותם, ולפעול אך ורק בהתאם לחוק.

לאית היהודית והתוצרת הערבית; ובעוד הממשלה מכריזה על קיום הממשל הצבאי ביישובים הערביים ככל כרוח בטחון, ניהול מר פלמון, שהממשל הצבאי הוא מחוייב המציאות לנוכח אופיים של האזרחים הערביים, וכו'.

מאחר שמר פלמון משמש במשרה רשמית ואחריותו ובהיות שהצהרתו הרשמית הזאת גונתה בתריפות עליידי חוגי האזרחים היהודים והערבים במדינה, וכיון שממשלת כבודו לא נקטה כל צעד כלפי ההצהרה, אף כי עברו כשלושה חודשים מיום פרסומה, הריני פונה אל כבודו בשאלות הבאות:

א) בשם מי מסר מר פלמון הצהרה זו? האם הצהרתו משקפת את עמדת הממשלה לגבי הבעיות הגדונות בה?

ב) כלום ייתכן שפקיד ממשלתי גבוה ימשיך לכהן במשרתו אחרי שהצהיר רשמית, כפי שעשה זאת מר פלמון, כי הוא מתנגד לקו הממשלתי באותם עניינים שהוא אחראי להם בתוקף תפקידו?

ג) כלום אין כבוד ראש-הממשלה רואה מן הצורך למסור גילוי-דעת שיסיר את הרושם הרע שנוצר עקב ההצהרה הגוענית הנ"ל שנמסרה עליידי היועץ לענייני הערבים במשרד ראש-הממשלה, או שמא יש לחשוב את שתיקת הממשלה כהודאה על הצהרתו של מר פלמון?

ראש-הממשלה ד. בג'וריון:

1) היועץ לענייני הערבים מכחיש שמסר איוו הכרזה שהיא.

2) במסיבת עיתונאים שהתקיימה ביום 13 בינואר 1953 ענה על שאלות ומסר הסברים, ולא הצהיר על שום מדיניות.

3) כמה עתונים סילפו את דבריו במסיבת זו, ואין הוא אחראי למה שהופיע בעיתונים מסויימים.

4) על מדיניות הממשלה מכריז ראש-הממשלה בכנסת או אחד השרים הנוגעים בדבר, וזה רק לפני זמן קצר (ביום 8 בינואר 1953) קבע שוב ראש-הממשלה בכנסת, כי המדיניות כלפי התושבים הערבים מתמצית בשני עקרונות:

א) שוויון בזכויות ובחובות.

ב) בטחון (ראה „דבריה-הכנסת" מיום 8 בינואר 1953, עמוד 153).

8. הבחירות למועצה המקומית בכפר יסיף שבגליל

חבר-הכנסת א. חביבי שאל את שר-הבטחון ביום ט' באייר תשי"ג (24 באפריל 1953):

אף-על-פי ששר-הפנים מינה רשמית ביום 13 במארס 1953 ועדה להכנת הבחירות למועצה המקומית בכפר יסיף שבגליל, שלח המושל הצבאי בגליל ב-23 במארס 1953 מיופה-כוח לבית המועצה המקומית בכפר יסיף, שנכנס למקום בהתכנס הוועדה להכנת הבחירות למועצה המקומית בכפר, וציווה על חברי הוועדה בשם המושל הצבאי להתפזר מיד ולפזר את הוועדה, אחרת יעצרו אותם; כן הודיע, שהמושל הצבאי מונע קיום בחירות מקומיות בכפר יסיף או הכנה לקראתן. נוכח צעד זה של המושל הצבאי בגליל הריני פונה אל כבוד השר בשאלות הבאות:

א) כלום ייתכן שמושל צבאי יבטל החלטת שר בממשלת כבודו, במקרה זה שר-הפנים, ויעצור אזרחים רק משום שהם מבצעים החלטת שר בממשלת כבודו.

ב) על שום מה מתנגד המושל הצבאי בגליל לקיום בחירות דמוקרטיות למועצה המקומית בכפר יסיף?

3. מספר עובדי המדינה הקבועים שקיבלו משכורתם לפי עיפ"י משכורת של חוק התקציב:

מס' העובדים	מס' העובדים ל-1.1.53	מס' העובדים ל-31.3.53	מס' העובדים ל-52 מארס	מס' העובדים ל-51 מארס	מס' העובדים ל-50 מארס	המשרד
28693	29589	27408	22339	17589	17589	כל המשרדים
87	85	82	72	65	65	הכנסת
9	9	9	8	9	9	לשכת-הנשיא
430	508	517	576	474	474	משרד-ראש-הממשלה
3686	3613	3537	2693	1607	1607	משרד-האוצר
948	1050	948	957	958	958	משרד-הבטחון
3067	3006	2901	2619	1959	1959	משרד-הבריאות
76	76	72	62	50	50	משרד-הדתות
311	317	313	251	241	241	משרד-החוק (עובדים בארץ)
538	525	545	460	43	43	משרד-החינוך והתחבורה
708	723	723	1386	495	495	משרד-ההקלאות
2256	2585	2813	625	142	142	משרד-המסחר והתעשייה
206	230	213	78	326	326	משרד-המשטרה
5808	5847	5347	4265	3290	3290	אזרחים במדים
704	702	679	574	572	572	משרד-המשפטים
						משרד לנפגעי המלחמה
		10	33	47	47	משרד-הסעד
336	349	310	349	175	175	משרד-העבודה
1034	1369	910	1027	528	528	משרד-העליה
557	623	451	346	235	235	משרד-הפנים
608	2932*	634	5574**	291	291	משרד-התחבורה (המשרד)
4733	4735	3496		2726	2726	משרד-הדואר
675		732		540	540	נמל
1602		1669		1049	1049	רכבת
67	66	49				רשות-הפיתוח
248	248	232	179	127	127	משרד מבקר-המדינה
						משרד-האספקה והקיצוב
				1464	1464	

4. ב-1 בינואר 1953 היה מספר מורים לא עובדי המדינה שמקבלים את משכורתם בתמיכת האוצר — 10941 ו-134 בתדין רביניים. אין לנו מספרים של עובדי חברות ממשל-

1) האם ניתנו ההוראות הדרושות לצנוורה להימנע מפ' תיחת דברי דואר המגיעים אל חברי הכנסת וגם הנשלחים עליהם, בארץ ולחוץ-לארץ, בהתאם להוראות חוק חסינות חברי הכנסת ?

2) כיצד יסביר אפוא כבוד ראש-הממשלה את העובדה, שמכתבים הנשלחים עלידי לחוץ-לארץ נפתחים עלידי הצנזורה מדי פעם בפעם, כפי שמודיעים לי מחוץ-לארץ וכפי שמעידים על כך, ללא שמץ של ספק, סימונים מובהקים המ' סייעים לעדות.

3) האם לא יסכים אתי כבוד ראש-הממשלה, שחוק החסינות החופף את הנישוא לשאילתתי נחקק מתוך הנהגה, שהוראות אלו מהוות הוראות-יסוד שבלעדיהן לא תיתכן עבודתו של נבחר פארלאמנט במדינה דמוקרטית, כי עליו להיות סמוך ובטוח שדברי הדואר שלו הם פנימיים וסודיים, ותוכן דבריו מגיע אך ורק לידיעת האנשים שאליהם הוא מיועד ?

ראש-הממשלה ד. בן-גוריון:

1) כן, וההוראות מוצאות לפועל ללא יוצא-מן-הכלל. 2) אם מודיעי של חברי-הכנסת הנכבד בחוץ-לארץ לא טעו — הרי ייתכן הדבר רק אם לא היה מצויין בצורה ברורה וברורה, שהמכתב הנשלח הוא מכתב של חבר הכנסת. השואל הנכבד כתבקש לציין בכל מכתב שלו לחוץ-לארץ, שהשולח הוא חבר הכנסת.

11. מספרם של עובדי המדינה ושל בעלי תפקידים המקבילים שכו מאוצר המדינה

חברי-הכנסת ג'. פלש שאל את ראש-הממשלה ביום כ"ב באייר תשי"ג (7 במאי 1953):

1) מה היה מספר עובדי המדינה ביום הקמת הממשלה הנוכחית ?

2) מה מספר עובדי המדינה כיום ? ומה היה מספרם ב-1 בינואר 1950, ב-1 בינואר 1951, ב-1 בינואר 1952 וב-1 בינואר 1953 ?

3) אבקש מכבוד ראש-הממשלה לפרט המספרים לפי כל משרד לגבי התאריכים הנ"ל.

4) מה מספרם של כל אותם בעלי התפקידים שאינם נחשבים בהתאם לתקנות השירות כעובדי המדינה, אך המ' קבלים את משכורתם, או שהוצאותיהם מתכסות עלידי קופת האוצר או כל קרן ממשלתית אחרת או ממשלתית למחצה.

5) אבקש לציין במיוחד מה מספרם של האנשים הפועלים בשם המדינה והממשלה בחוץ-לארץ, ולפרט כמה מהם פועלים כאנשי הסגל הדיפלומטי או הקונסולארי וכמה בשליחות זו או אחרת מטעם המדינה והממשלה על כל משרדיה.

ראש-הממשלה ד. בן-גוריון:

רצופה טבלה מפורטת ומלאה, הנותנת כל המספרים שנת-בקשו עלידי השואל הנכבד ושהוגשו לי עלידי נציבות המנגנון.

1. 29589.

2. סוף מאי 1950 — 17589 ; 30 במארס 1951 — 22339 ; 30 במארס 1952 — 27408 ; 1 בינואר 1953 — 29589 ; כיום — 31 במארס 1953 — 28693 ;

* כולל נמל ורכבת
** כולל נמל ורכבת

— שאלות ותשובות (בן-גוריון, פלש, רובין, חביבי) —
 ישיבה רע"א, ג' אב תשי"ג (15 יולי 1953)

ראש-הממשלה הוא יושב-ראש המועצה, ושר-החינוך הוא סגן יושב-ראש. מנהל המועצה הוא פרופ' ש. סמבורסקי. (ב) מתמנים ראשי מוסדות המדע ואנשי מדע מובהקים על-ידי ראש-הממשלה.

(ג) עד כה התכנסה המועצה באופן ממוצע שלוש פעמים בשנה.

(ד) בעת הגשת תקציב משרד ראש-הממשלה מסרתי דין וחשבון קצר על פעולות המועצה; תפקידיה הם:

א. תיאום פעולות כוסדות המדע, המחקר והחינוך הגבוה בארץ.

ב. קידום המחקר המדעי בישראל.

ג. ארגון אנשי המדע היהודיים בעולם לעזרת קידום המדע בישראל.

13. ת ש ל ו ם ת ג מ ו ל י ם ל נ כ י
 מ ל ח מ ת ה ש ח ר ו ר

חבר-הכנסת ח. רובין שאל את שר-הבטחון ביום י"ט בסיון תשי"ג (2 ביוני 1953):

(1) מהו הסכום הכולל שהממשלה היתה חייבת לנכי מלחמת השחרור ליום 30 באפריל 1953?

(2) לכמה זכאים חייבת הממשלה את הסכום הנ"ל?

(3) מתי תסלק הממשלה את חובותיה הכספיים לפי החוק לנכי מלחמת השחרור?

שר-הבטחון ד. בן-גוריון:

(א) מחלקת השיקום משלמת התגמולים החדשים מדי חודש כחדשו. ליום 30 באפריל 1953 לא היו חייבים כל חובות לפי סעיף זה.

(ב) ביום 30 באפריל 1953 היו חייבים תגמולים חדיפעמיים לנכים בסך 40,000 ל"י. סכים זה הגיע ל-165 נכים. המח' לקה משלמת לנכים מיד כשהיא מקבלת התקציב מאת האוצר. במקרים דחופים היא מתאמצת לעשות זאת עוד לפני כן, ולמעשה שילמה בחודש מאי 6,000 ל"י למקרים כאלה.

(ג) המגיע ישולם לנכים בימים הקרובים, כשהתקבל מה אוצר יתרת התקציב המגיעה למחלקת השיקום.

חנן רובין (מפ"ם):

רציתי לשאול מה הסיבה לאיחורים בתשלום.

שר-הבטחון ד. בן-גוריון:

הסיבה איננה במחלקת השיקום.

14. א י י ח י ד ו ש ר ש י ו ן ת ג מ ו ל י ם ש ל
 א מ י ן א ח מ ד ע ב ד א ל ל ה

חבר-הכנסת א. חביבי שאל את שר-הבטחון ביום כ"ט בסיון תשי"ג (12 ביוני 1953):

אמין אהמד עבדאללה, מתושבי כפר יפה על-יד נצרת, מס' תעודת-זיהוי שלו 66220, היה עובד כשומר מטעם משרד העבודה בחיפה. אולם מיום 5 בפברואר 1953 סירב האחראי למתן רשיונות יציאה במשרד המושל הצבאי מנצרת, לחפש את רשיון התנועה של הפועל הנ"ל, בטענה שיש בידו הוראה ממוסד עליון שלא לחדש את הרשיון.

בגלל אי-הידוש הרשיון נסמקה עבודתו של הפועל הנ"ל, שהיה מפרנס משפחה בת 7 נפשות.

חיות ועובדים אחרים כמו עובדי מועצות דתיות, אשר בהתאם לתקנות אינם נחשבים כעובדי המדינה, נוסף לזה יש עוד מספר של עובדים הקשורים למשרד-הבטחון או/ו לצבא שמספרם נשמר בסוד מסיבות בטחון.

משרד-החוק (שירות-חוק)	52/53	ס"ה 175
משרד-הבטחון	20	ס"ה 20
נספחות צבאית	13	ס"ה 13
ועידות שליחויות המשרד		
משרד ראש-הממשלה	6	4
משרד-האוצר	1	4
משרד-הבריאות	6	7
משרד-הדתות	1	1
משרד-החקלאות	13	10
משרד-החינוך והתחבות	7	7
משרד-המסחר והתעשייה	1	19
משרד-המשפטים	1	1
משרד-המשטרה	1	2
משרד מבקר-המדינה	4	4
משרד-הסעד	1	1
משרד-העבודה	3	2
משרד-הפנים	3	3
משרד-התחבורה	6	9
סה"כ	42	70
	112	

12. פ ע ו ל ו ת ה מ ו ע צ ה ה מ ד ע י ת ש ע ל י ד
 מ ש ר ד ר א ש ה מ מ ש ל ה

חבר-הכנסת ג'. פלש שאל את ראש-הממשלה ביום ט"ו בסיון תשי"ג (29 במאי 1953):

מפעם לפעם מתפרסמות ידיעות בעתונות על פעולות המועצה המדעית שהוקמה על-ידי כבודו וקשורה למשרד שכבודו עומד בראשו.

בקשר למהותה ושרה פעולתה של המועצה, הייתי מבקש מכבוד ראש-הממשלה להשיב על שאלותי דלקמן:

(א) מתי הוקמה המועצה המדעית ומה הרכבה?

(ב) האם חברי המועצה מתמנים אישית על-ידי כבודו,

או שהבחירה נעשית בהתייעצות עם גורמים ממשלתיים אחרים ובאישורה של הממשלה?

(ג) האם מתכנסת המועצה המדעית לעתים מוזמנות?

(ד) האם מוכן כבודו למסור הודעה מקיפה יותר על

אופייה, אופן פעולתה ותפקידיה של המועצה, כדי שגם הציבור הרחב יוכל לעמוד על טיב המוסד, מהותו ואפיו?

ראש-הממשלה ד. בן-גוריון:

(א) המועצה המדעית הוקמה במאסר 1949, והרכבה כיום הוא:

- פרופ' מ. אבן-ארי
- פרופ' ש. אדלר
- פרופ' פ. אולגורוף
- מהנדס א. ארנן
- פרופ' ש. בודנהיימר
- ד"ר מ. ד. בלון
- פרופ' א. ד. ברגמן
- פרופ' י. ברנבלום
- רב אלוף י. דורי
- פרופ' י. ל. פיקרד
- פרופ' ב. צונדק
- פרופ' ש. סמבורסקי
- פרופ' אה. קצ'לסקי
- פרופ' אפ. קצ'לסקי
- פרופ' ש. רביקוביץ
- פרופ' מ. ריינר
- פרופ' י. רקח

שלילת רשיונות התנועה מהפועלים הנ"ל גרמה לכך, שהפועלים האלה איבדו את מקום עבודתם, והם מחוסרי עבודה. זה היום ונתונים לרעב.

הנני לשאול את כבוד השר :

א. מפני מה נלקחו מהפועלים הנ"ל רשיונות התנועה ?
 ב. מפני מה מסרב המושל לתת לפועלים האלה רשיונות תנועה חדשים ?

שר־הבטחון ד. בן־גוריון :

בכפר עילבון שוררת מתיחות לרגל ריב משפחות. המתיחות הגיעה לשיאה במקרה הצהה שבה נשרף אחד הת"שבים. על רקע האיבה המשפחתית שהתגברה עם מקרה ההצתה, החלו כמה עסקנים פוליטיים בהסחה בלתי־אחראית, שסיכנה שלום הציבור, והמושל הצבאי ראה הכרח לשלול משלושת האנשים הנוכחים בשאילתה רשיונות התנועה שלהם.

17. הוראה בצבא בדבר מאכל כשר

חבר־הכנסת י. בן־אהרן שאל את שר־הבטחון ביום ט"ז בתמוז תשי"ג (29 ביוני 1953) :

אף כי כבודו לא מצא לנכון להשיב לשאילתות שלי מיום 24 במארס, 7 במאי ו־15 במאי ש.ו., אני נאלץ תוך מילוי חובתי הציבורית לפנות מחדש.

ב„מחנה" עתון צה"ל, גיליון מס' 35, נתפרסמה פקודת־יום של הרמטכ"ל רב־אלוף מרדכי מקלף מיפנה לחיילי צה"ל, שבה קובע הרמטכ"ל בין השאר :

„היום יוצאות הפלוגות הראשונות מהיחידות הלוחמות בחילות־היבשה של צה"ל לעבודה במשקים ובהיאחזויות. עד עכשיו הופעלה חובת ההכשרה החקלאית הכלולה בחוק שירות הבטחון על יחידות נח"ל בלבד — מכאן ואילך תורחב זו ליחידות נוספות.”

מאידך באה ידיעה בעתונים — וקיבלתי אישור עליה מפי נציג הסיעות הדתיות בכנסת — שאתה כשר־הבטחון הודעת למשלחת של המפלגות הדתיות, שהואיל והוברר לך שאין להבטיח אוכל כשר לחיילים, הורית לבטל את פקודת הרמטכ"ל, והיחידות שסומנו לעבודה במשקים לא תישלחנה עוד.

הנני מתכבד בזה לבקש הסבר מלא על הפרשה והודעה מוסמכת, האם „הפלוגות מחילות־היבשה" תישלחנה לעבודה במשקים החקלאיים בלי להפלות לרעה בין משק למשק.

שר־הבטחון ד. בן־גוריון :

אני מאשר התוכן העיקרי שבדברי השואל, כי נתתי הוראה לרמטכ"ל שלא ישלח יחידות־צבא לשום מקום, אם לא הובטח מאכל כשר, כפי שמחוייב הדבר על־פי חוק של מועצת־המדינה הזמנית מיום 18 בנובמבר 1948.

היו"ר י. שפרינצק :

אני מודה.

אני שואל את כבוד שר־הבטחון, מפני מה סירבו האזרחים במשרד המושל הצבאי בצורת לחדש את רשיון היציאה של האזרח אמינ אחמד עבדאללה ?

שר־הבטחון ד. בן־גוריון :

מקרה זה קשור במצב בכפר יפיע, שסיפרתי עליו בתשובה לשאילתה של חבר־הכנסת אמיל חביבי מס' 799. אמינ אחמד עבדאללה היה מעורב בפעולות הפליליות של העלמת נשק בלתי־חוקי בכפר יפיע ובהסתחת החושבים נגד מיסירתו למשטרה. משום כך נשלל ממנו רשיון התנועה החפשית.

אמיל חביבי (מק"י) :

למה לא מגישים משפט נגדו ?

שר־הבטחון ד. בן־גוריון :

אעיר לשלטונות המעוניינים בכך שיעמידו אותו למשפט.

15. רשיון כניסה לשטחי הממשל הצבאי בנגב

חבר־הכנסת י. ריפתין שאל את שר־הבטחון ביום כ"ט בסיון תשי"ג (12 ביוני 1953) :

המושל הצבאי של הנגב סגן־אלוף בזיל הרמן סירב לתת רשיונות כניסה לשטחי הממשל הצבאי בנגב — למרכז המחלקה הערבית של מפ"ם החבר אליעזר בארי ולפעיל המחלקה הזו החבר יוסף צור.

אין ספק שלאיסור הזה אין כל קשר עם נימוקים בטחוניים. זהו צעד הבא להקשות על פעולת מפ"ם בין הבידואים בנגב.

1) המוכן כבוד השר לתת הוראה למושל הצבאי הנ"ל לתת את הרשיונות הנדרשים ?

2) המוכן כבוד השר לתת הוראה כללית למנגנון הממשל הצבאי לא לנצל את תפקידו למטרות מפלגתיות ?

שר־הבטחון ד. בן־גוריון :

בעיית הבטחון בנגב היא חמורה, והמושל הצבאי שוקל כל פעולותיו רק לפי צרכי בטחון בלבד.

הנחתו של השואל הנכבד כי אימתן רשיונות לאדונים אליעזר בארי ויוסף צור אינו קשור עם צרכי הבטחון — היא מיטעית. לפיכך התשובה לשאלה א' — היא שלילית.

סעיף ב' בשאילתה אינו אלא קטרוג בצורת שאלה כב"י, ולקיטרוג אין כל שחר. ומשום כך אין צורך בהוראה. כל עובדי המדינה, אזרחיים וצבאיים, חייבים למלא תפקידם בנאמנות, ללא ניצול התפקיד למטרה זרה, ואין הממשל הצבאי זקוק להוראה מיוחדת בענין זה.

16. שלילת רשיון התנועה משלושה תושבי כפר עילבון

חבר־הכנסת א. חביבי שאל את שר־הבטחון ביום ה' בתמוז תשי"ג (18 ביוני 1953) :

לפני 7 חודשים בערך לקח המושל הצבאי מכפר מוג'אר את רשיונות התנועה מהפועלים : 1) לוטפ' זראק ; 2) סלים צליח ; 3) איברהים חייק, כולם מכפר עילבון.

ב. חוק עבודת הנוער, תשי"ג — 1953 *

(קריאה שניה וקריאה שלישית)

נסת, ומבחינת ההגיון ומבחינת הטעם הטוב אין זה נראה שחוק יסתמך על חוק אחר אשר אושר אחריו.

על-כן אני מציע — אם כי אינני יודע כיצד נצא מן הסתם בך הפרוצדוראלי, כשום שהצעת תיקון זו לא הונחה על שולחן הכנסת — שנהג בדרך זו: בחוק החניכות נאמר בסי' ע"ף 14 (א), כסיפא, „הוראה זו באה להוסיף ולא לגרוע מהוראות סעיף 4 (ג) לחוק לימוד-חובה, תשי"ט — 1949 ומהוראות סעיף 23 (ב) לחוק עבודת הנוער, תשי"ג — 1953. זה יישאר כמו שהוא, כי חוק החניכות כבר אושר בכנסת ואין אפשר לשנות בו דבר. אולם בחוק עבודת הנוער, בסעיף 23 (ד), במקום שנאמר: „הוראות סעיף זה באות להוסיף ולא לגרוע מהוראות סעיף 14 (א) לחוק החניכות, תשי"ט — 1949 יתווספו המלים: „וסעיף 14 (א) לחוק החניכות, תשי"ג — 1953. כלומר, תהיה הסתמכות הודית מחוק אחד לחוק אחר. זה יתקן במידת מה את הפגם הקוסמטי.

היו"ר י. שפרינצק:

האם התיקון ביחס להסתמכות מוסכם בין כל חברי החוק? כי או אין שאלה פרוצדוראלית.

הרצל ברגר (בשם ועדת-העבודה):

כן.

היו"ר י. שפרינצק:

אני מעמיד להצבעה את הסתייגותם של חברי-הכנסת קלמר ואבניאל, המציעים למחוק את סעיף 37 (ב).

ה צ ב ע ה

הצעה של חברי-הכנסת מ. קלמר וב. אבניאל למחוק את סעיף 37 (ב) נתקבלה.

סעיף 37 נתקבל.

היו"ר י. שפרינצק:

אני מעמיד להצבעה את התיקון לסעיף 23, שהציע יושב-ראש הוועדה ושהוסכם עליידי חברי הוועדה.

ה צ ב ע ה

התיקון של יושב-ראש הוועדה לסעיף 23 נתקבל.

היו"ר י. שפרינצק:

אני מעמיד להצבעה את החוק כולו, אשר כל סעיפיו כבר נתקבלו.

ה צ ב ע ה

חוק עבודת הנוער, תשי"ג — 1953, נתקבל.

ג. חוק האומנים, תשי"ג — 1953 **

(קריאה ראשונה)

שר-המסחר-והתעשייה פ. ברנשטיין:

ארוני היישוב-ראש, כנסת נכבדה. אני מתכבד להגיש לדיון בכנסת הצעת חוק שכונתה לא רק להסדיר את עניניו של מעמד בעלי-המלאכה, אלא בראש וראשונה להרים את קרנו

היו"ר י. שפרינצק:

אנחנו עיברים לסדר-היום. בישיבה קודמת עיכבנו את חוק עבודת הנוער בגלל סעיף 37, שהוועדה ביקשה לעיין בו. אבקש את יושב-ראש ועדת-העבודה להביא עכשיו סעיף זה לפנינו.

הרצל ברגר (בשם ועדת-העבודה):

ארוני היישוב-ראש, כנסת נכבדה. סעיף 37 של חוק עבודת הנוער הוחזר לוועדה, כדי שתנסה להגיע לניסוח מוסכם של הסעיף הזה. אני מזכיר לחברי-הכנסת, כי המדובר היה בהענקת סמכות לבית-המשפט, במקרים מסויימים, להרשות מתן עדות של נער או נערה נגד אב או אם, או נגד שני ההורים — שנתבעו לדין בשל עבירות על חוק עבודת הנוער.

היה ברור, כי הסוגיה חמורה. בוועדה נעשה ניסיון להגיע לניסוח המגביל מאד את האפשרות של גביית עדות כזאת ומעמיד אותה על מקרים חמורים ביותר וכשאין כל אפשרות של הוכחת העבירה על-ידי עדות אחרת.

בניסיון הזה הסתמכנו גם על העובדה, כי לפי החוק הקיים, פקודת העדויות נותנת האפשרות של גביית עדות מילד נגד הוריו במקרים אחרים, מוגדרים בחוק. פקודת העדויות, אם גם קיימת עוד מימי המנדט, אבל היא קיבלה אישור מחדש בכנסת הזאת, ללא התנגדות כלשהי, רק לפני זמן קצר, בשעת הדיון בחוקת השיפוט הצבאי.

אולם הנסיון שעשינו בוועדה להגיע לירי ניסוח מוסכם של הסעיף הזה, לא הביא תוצאות. אין זה אומר כי חברי הוועדה, או חלק מחברי הוועדה שהיו סבורים תזוילה, כי יש צורך בהוראה זו בחוק, חזרו בהם מדעתם זו. הם סבורים גם עכשיו שצורך זה קיים. אך כיון שלא יכולנו להגיע לנוסח זה מוסכמת, ומאחר שהשאלה היא שאלה מצפונית, איננו מתנגדים לכך שהסתייגותם של חברי-הכנסת קלמר ואבניאל תתקבל, וההוראה הזאת בחוק — תימחק. הרי שהכנסת תצטרך קודם-כך לאשר את הסעיף 37 (א), אשר ביחס אליו לא היו כל חילוקי-דעות ולא היתה כל הסתייגות, אבל טרם התיקיימה עליו הצבעה בכנסת. אחר-כך תצטרך הכנסת להצביע על הסתייגותם של חברי-הכנסת קלמר ואבניאל — שאיננו מציעים לדחותה — והיא נוגעת לסעיף 37 (ב). אם הסתייגותם תתקבל, צריך יהיה למחוק את הסימן א', כי מי שאיננו אומר ב' — איננו חייב לומר גם א'.

אני מציע עוד תיקון, שהוא מבחינת תיקון קוסמטי. סעיף אחד של חוק החניכות שנתקבל לפני יומיים מסתמך על חוק עבודת הנוער. אמנם שני חוקים אלה יפורסמו באותה חוברת של ספר החוקים. אך שם מסומן תאריך קבלת החוק בכי

היו"ר י. שפרינצק:

אנו עיברים לסעיף י"א של סדר-היום: חוק האומנים. תשי"ג — 1953, קריאה ראשונה, רשות-הדיבור לשר-המסחר-והתעשייה.

** (דברי הכנסת, „הוב" כ"ח (מושב שני) ; נכפחית. ** ר"ת כות (הצעת חוק, ח"ב 149).

אלו; שנית, מי יבחן? החוק מציע שתהיה ועדה של שלושה אנשים, אחד שיתמנה על ידי שר-העבודה, אחד על ידי שר-המסחר והתעשייה ואחד על ידי שניהם. אם אין טעות בידי, יש בזה פשרה שהושגה אחרי מלחמת-איתנים על סמכויות, וסי' בורני שהיתה שאלה מי ימנה את חברי הוועדה הבחונת, והו' שגה פשרה כזאת שהיא שיא של הדיפלומאטיה הפנימית שלנו; על כל פנים, דעתי היא, שבלי מוסר-כליות תוכל הכנסת לאשר את הנקודה הזאת.

הערה אחרונה: אלה שהכינו את הצעת החוק עמדו בקי שר עם הארגונים המייצגים של בעלי-המלאכה, ובאופן כללי לא רק היצע החיך בהתייעצות אתם, אלא יש להם גישה חיובית בהחלט להצעת החוק, אולם היו להם הערות טכניות, שלא מצאו את מקימן בהצעת החוק, אני בטוח שהערות אלו יחזרו או בדין במליאת הכנסת או בוועדה, ומצדי אין כל התנגדות לדון בהן, וייתכן שנוכל לקבל את כולן או מקצתן, לפי שיקולם של חברי הכנסת או חברי הוועדה.

מרבך, שאני מבקש להעביר את הצעת החוק, אחרי הדיון במליאה, לוועדה המתאימה, נדמה לי — ועדת-הכלכלה.

היו"ר י. שפרינצק:

אנו עוברים לדיון, אני חושב שאם אקבע זמן של 10 דקות לכל נושא, זה יספיק.

בנימין אבניאל (תנועת החרות):
 אני מציע 15 דקות.

היו"ר י. שפרינצק:

10 דקות מספיקות, לפי הכרתי.

רשות-הדיבור לחבר-הכנסת אבניאל.

בנימין אבניאל (תנועת החרות):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה. לדעתי, חוק הוא דבר טוב כשהיא מסדיר ענינים של החברה ושל המדינה. חוק נהפך למזיק ולבלתי-מועיל כשהוא מכביד ומסכן את חיי האזרח.

אני מבין שעלינו לעשות הרבה מאד כדי להרים את קרנו של בעלי-המלאכה ושל בעל המקצוע ולהגביר את החינוך המקצועי, אולם אני מעו לפקפק אם החוק הזה יביא לידי מטרה זו, ואפשר שיביא, להפך, לידי צניזם מסוים ונעילת הדלת בפני חדשים, חוק כזה יכול להיות מובא גם אם הוא בא להגן על האזרח מפני בעל מקצוע מסוים, שלא ינצלו לרעה. אני מבין שאפשר לתבוע משהו מרופא, כי החיים והמוות נתונים בידי, ואין יכולת ביד האזרח הפשוט לקבוע אם הוא רופא טוב, אם הוא למד את המקצוע ואם לאו. אבל אני מעו לשאול מה החשיבות למדינה, מבחינת ההגנה על האזרח, אם בעל מקצועי לכווננות, למשל, יעבור בחינה או לא יעבור בחינה, אם העוסקים במלאכת-יד, פחחות, כריכת יד או קונדיטוריה יעברו בחינה אם לאו. עוגה יכולה להיות יותר טובה ופחות טובה, אך כלום בשל כך אני חייב להביא חוק הקובע, שלא יעסוק אדם במלאכה כבעלי-מלאכה אלא אם כן היא אומן, ויש שורה שלמה של הגבלות, שכל העובר עליהן, יוטלו עליו עונשים עד שנה אחת מאסר או קנס של 1,000 ל"י או שני העונשים גם יחד. אני שואל את עצמי:

האם חוק זה אינו אלא יריה מתותח אטומי באנקור ב"יומו-או שהוא באמת שריד מן הימים כאשר רצו לכבול את חיי האזרח במסגרות ובדפוסים של פיקוח והכונה מלמעלה? הייתי מבין אילו הביאו לפנינו חוק האומרי: תהייה בחינות כאלה, אשר כל העובר אותן יהיה רשאי לתלות שלט "אומן

של המעמד הזה. כידוע לכם, היתה פעם רוחות הדעה שהתפתחות התעשייה תחטל במשך זמן לא רב את מעמד בעלי-המלאכה, שברבות הימים לא יוכל להתחרות בתעשייה. דעה זו נתבדתה, כמו שנתבדו דעות דומות, שהמעמד הכינוני ייע' לה. להפך — הוא גדל מעמד בעלי-המלאכה, לא זו בלבד שלא נעלם, אלא התפתח; ודווקא ההתפתחות התעשייתית עוד הוסיפה ענפי מלאכה שקידם-לכן לא היו קיימים. בכמה ארצות קיימת חוקה שמטרתה בראש וראשונה לקבוע, מי רשאי להיקרא בעלי-מלאכה. דבר זה קובעים על-פי רוב על-ידי בחינות, כי הרמת קרנו של בעלי-המלאכה תלויה בראש וראשונה בכך שמומחיותו במקצוע תהיה גדולה ככל האפשר.

גם אצלנו חשבו מכבד על הכנות להצעת חוק כזו. נדמה לי שהתחילו להכין זאת עוד בימי הממשלה הזמנית. מדוע לא התקדמו הכנות אלו בקצב מהיר יותר — אינני יודע. על-כפנים, הצעה זו כבר הוכנה על-ידי קודמי בממשלה הקודמת. הדעה הכללית היתה שגם אנו, במדינת ישראל, צריכים לעשות צעד תחוקתי כדי להרים את קרנו של בעלי-המלאכה, כדי להעמיד את הענף הזה, או את המקצוע הזה, על בסיס איתן יותר. הרי כמובן ספקות אם ההסדר הקשור בבחינות לא יכביד על התפתחותו החפשית של ענף זה או מעמד זה, ומה גם שרבים מן העולים החדשים הם בעלי-מלאכה ורוצים לעסוק במלאכתם ובעבודתם פה במדינה.

אבל השיקולים לטובת ההסדר היו יותר חזקים ועדיפים; וכך באה הממשלה לידי מסקנה, שטוב לנו להנהיג הסדרים כאלה, והצעת החוק המונחת עכשיו לפניכם מתכוונת להסדר זה.

מספר בעלי-המלאכה בארץ אינו קטן; לפי המספרים, שהם כנראה משנת 1952, היו במדינה 20 אלף בעלי-מלאכה, אמנם מספר זה כולל גם אלה שמעסיקים עד 10 פועלים, בעוד שבחוק נכנסו לתוך ההסדרים האלה בעלי-המלאכה שמעסיקים בממוצע 8 פועלים. מספרם של בעלי-המלאכה, שהחוק יחול עליהם, יהיה איפוא 17 אלף בדרך, ו17 אלף בעלי-המלאכה אלה מעסיקים מספר קצת יותר גדול של פועלים, עד שאפשר לחשוב — אמנם המספרים אינם בדיוק מאותה תקופה סטטיסטית — שבעלי-המלאכה, יחד עם הפועלים שהם מעסיקים, יגיעו למספר לא רחוק מ20 אלף.

נגעתי פה באחת הנקודות שגרמו, כמובן, קשיים מסויים מים ביחס להגדרה. בעוד שיש במלאכה ענפים שהם יותר בבחינת שירותים, ובבוגע להם אין כל ספק שהם בתי-המלאכה, הנה יש מעבר מסויים מבית-המלאכה לבית-החרושת, והמעבר מתבטא בהכרח במספר הפועלים המועסקים, ואם קובעים את המספר כ8 כפונן ממוצע — בחוק יש מספרים שונים למקצועות שונים — יש בזה כמובן שרירות מסויימת. ואם בכנסת או בוועדה יתעורר ויכוח על מספר הפועלים, מצדי אין כל התנגדות שבענין זה אפשר לקבוע מספרים שונים במקצת, מפני שאני מודה, שהמספר כשלעצמו הוא שרירותי במקצת, וקשה לומר, שאם מפעל מסויים מעסיק 8 פועלים, זהו בית-המלאכה, ואם הוא מעסיק 11 פועלים, זהו בית-החרושת.

עכשיו רציתי להוסיף רק הערות אחדות. ברור הדבר, שההסדר המציע בחוק היה עלול לגרום קשיים מסויימים אילו רצינו להנהיג את הסידורים האלה מיד. החוק קובע שני דברים: ראשית כל, שאלה שקיבלו תעודות בחוץ-לארץ כבעלי-מלאכה, אין להם צורך לעבור פה בחינות, וגם אלה שיושבים במדינה כבר זמן רב, יש להם זמן מספיק להתכונן לבחינות

עלינו לחנך לכך שיהיה אצלנו יותר יחס למלאכה ול-
מקצוע, שנחזק להיות "לופט מענטשן", שיהיה יותר יחס של
כבוד למלאכה, ושלא הכל ירצו ללכת להשכלה. לשם כך
עלינו גם לקבוע תגמול מתאים. אינני רוצה שהחוק הזה יקבע
הגבלות נוספות, שיביאו לידי צרכים מסוימים, דבר שבעיני
אינו רצוי.

משה קלמר (הפועל המזרחי):

כבוד היושבי ראש, כנסת נכבדה. אינני מתנגד שנרים את
קרגו של בעל המלאכה, ועוד יותר אני בעד הרמת הרמה המקי
צועית בארץ. אולם יחד עם זאת רצוני להביע חשש —
ואמנם שמחתי לשמוע מפי שר-המסחר והתעשייה שהחשש
הזה היה גם בתוך הממשלה — בקשר לתקופה שדורשים מבעל
המקצוע. אנו ארץ של עליה, אנו קולטים עליה מכל הארצות,
וכל הגבלה מעין זו מקשה על הקליטה ועל סידור העולים
בארץ. אילו רצה הארגון המקצועי לצאת מתוך נקודה כלכ-
לית גרידא, כפי שודאי יהיה עושה כל אגודה מקצועית, היינו
צריכים לצוד בקשיים בקבלת חברים נוספים לשורות האי-
גוד המקצועי. אולם גאוותנו על האיגוד המקצועי, שאין הוא
ארגון מקצועי גרידא, אלא יודע הוא שאנו ארץ של עליה,
וצריכים לקלוט מאות, אלפים ורבבות אחים, ומשום כך לא
היו עד עתה כל הגבלות בשום אגודה מקצועית בקבלת חב-
רים חדשים גם בתקופות של חוסר עבודה.

שמעתי שארגון בעלי-המלאכה קיבל ברצון את הצעת
החיק הזאת. אותי דוק אין זה כלכך משמח. כי ארגון בעלי
המלאכה בארץ הוא ארגון כלכלי גרידא, ואין לו שום תפקיד
דיום אחרים, משום כך ייתכן שהיא מעוניין בהגבלות אלו
ודומות להן. אולם אני רוצה להביע את התנגדותי לכך, שבתוך
ועדת הבחינה יהיה נציג אחד של ארגון בעלי-המלאכה,
אפילו אם אותו נציג יתמנה עליידי שר-העבודה ועליידי שר-
המסחר והתעשייה. אני מבצע את התנגדותי, כי אינני יודע
אם הבוחן השלישי בא להקל על בעלי-המלאכה בקבלת תער-
ות מקצועיות או להכביד עליהם. אינני יכול להביע דעה ברור
רה, אבל נדמה לי שהוא יקשה בקבלת התעודות. מי שהיה
בפולניה או בארץ דומה לה, וזכר ודאי את הקשיים שנגרמו
לבעלי-המלאכה בקבלת תעודות מקצועיות, ואם כי אינני
רוצה חס וחלילה להשוות את שני הדברים, הרי קיים אצלי
חשש ממין זה.

ברצוני להעיר עוד כמה הערות לחוק. במדינת-ישראל יש
כעשרים אלף, או יותר מזה, בעלי-מלאכה, העוסקים במלאכה
תם. החוק הזה אומר, שכל העוסק במלאכה, אם לא יוכיח
שעסקו בכמשך שנתיים, חייב לעמוד בבחינה. אינני מוצא
כל צורך בהכבדה נוספת זו. קלטנו עולים רבים, ונניח שבתוך
עשרים אלף בעלי-המלאכה יש חמשת אלפים או יותר מזה
העוסקים במלאכה במשך שנה. אם כי הם נמצאים בארץ זמן
ארוך יותר. נניח שהם נמצאים בארץ שנתיים, אולם במשך
שנה לא הספיקו להסתדר ולמצוא להם בית-מלאכה, והם
יכולים לעבוד באופן מסודר רק זה שנה אחת. אינני חושב
שאנו צריכים להקפיד עם אנשים אלה ולהכביד עליהם ולד-
רוש מהם עמידה בבחינה. לא נעשה בואת טובה לא למדינה
ולא למשק, אם נכביד על יותר מחמשת אלפים בעלי-מלאכה
בצורה זו. משום כך אני מציע שהזמן יוקטן עד למינימום.
על כל פנים, אלה העוסקים במלאכה ביום כניסת החוק לתק-
פה, אין להכביד עליהם ולהכריחם להופיע לפני ועדת
הבחינה.

הערת השניה מתייחסת לסעיף 8, על סעיפיו הקטנים.

מיסמך: אבל לאסור על אחרים לעסוק בקונדטוריה או
בכובענות, ולחייב כל העוסק בכך להירשם ולהיות מודרך על-
ידי מנהל ומשרד שלם — לשם מה?

מלבד זאת, ישנם גם קשיים שאיני רואה כיצד נתגבר
עליהם. התוספת השניה של הצעת החוק קובעת שחוק זה
חל על ענפי ייצור מסוימים או מלאכות מסוימות לפי
מספר הפועלים: כובענות (ייצור) — 6 פועלים; אפיה מכ-
נית — 6 פועלים וכדומה. כבר אמר שר-המסחר והתעשייה, כי
בארצנו יש בערך שליש של בעלי-מלאכה עם השכירים בהי-
קף של הייצור התעשייתי והמלאכה גם יחד. דבר זה קיים
לא רק בארצנו, כי אם גם בארצות אחרות, ויש לי מספרים
מאלוהייה, מאנגליה, מארצות-הברית ומגרמניה הווימאריה,
ולפיהם אנו רואים שבכל הארצות הללו יש או היה אחוז
גדול של מפעלים קטנים. אפילו בארצות-הברית ישנם 40.3%
מפועלים המעסיקים 6- עד 20 פועלים; באנגליה ישנם
76.3% מפועלים המעסיקים מ-1 עד 23 פועלים, ואותה בעיה
קיימת גם אצלנו. רצוני לשאול את שר-המסחר והתעשייה:
לפי הצעת החיק, מפעל לאפיה מיכנית המעסיק 7 פועלים
פטור מקבלת תעודה, פטור מבחינה, פטור מכל ההגבלות;
מה דין מפעל שהעסיק 7 פועלים וכעבור חודשים, נניח, יצ-
טרך להפסיק עבודתו של פועל ולהעסיק רק 6 פועלים, האם
יצטרך להתרוצץ כדי לעמוד בבחינות? הדבר אינו קל והי-
תקנות עלולות להכביד למדי, ואני שואל את עצמי: לשם
מה כל הדבר הזה? אני מבין עם כבוד השר הנכבד, שאני
חייבים לעשות הכל כדי להרים את קרנה של המלאכה ול-
עודד את ההשתלמות המקצועית. רק לפני כמה חודשים קבע
הפרופ' קרלסון, נציג האו"ם, כי "הבעיה הכאובה ביותר של
מדינת ישראל היא חוסר חינוך מקצועי תיכוני ראוי לשמו",
וכו', והוא מנתח את הבעיה. מר המבורגר, הממונה על
הכשרה מקצועית במשרד-העבודה קבע, כי השנה השתתפו
בקורסים של השתלמות רק 2,788 איש לעומת 11,000 בשנת
1951, וזוהי ירידה גדולה למדי. יתר על כן, גם אותם הקור-
סים המתקיימים הם ברובם לא יסודיים ביותר. אינני רוצה
לבקר פה, אבל אנו חייבים לדעת את המצב העובדתי, מפני
שאם מעבירים קורסים לאנשים מתחילים, למשל קורס
לריתוך במשך פחות מחודשים, או קורס לפחחות במשך
שלושה חודשים, קורס לאריגות-יד במשך פחות מארבעה חוד-
שים, קורס לנגרות-בנין במשך חצי שנה — הרי זו איננה
העמקה ביריעת המקצוע, וכן כאשר אני לוקח את טבלת בתי-
הספר המקצועיים — אמנם היא מלפני כחצי-השנה, אבל
אינני בטוח שנשתנה הרבה בשטח זה — אני רואה שבת-הספר
מקצועיים בבעלות הממשלה — אפס, אינו כאלה. במתיספר
מקצועיים מטעם "אורט" — 15; של "8" — ליד הטכניון —
1; עיריית תל-אביב — 1. זה עוד יותר מסוכן כאשר מנת-
חים מה למדו מכל המקצועיות הללו. מ-3,600 איש שלמדו
בבתי-הספר המקצועיים, 2,700 למדו מתכת. מבין 1,400
תלמידות, הרוב למדו חייטות ועבודת תפירה, ורק מעט מאד
למדו מקצועות אחרים, ואנו עולמים באמת להגיע למצב שאם
נצטרך, למשל, לתקן מחר שעון, נצטרך להזמין גומחה מתוך
לארץ. התרופה לכך אינה בהגבלות, אלא בעידוד לימוד המק-
צוע עליידי הגברת האפשרות לקבלת גמול בשכר, ולא בקי-
רוב המספריים.

חכמינו, למשל, קבעו כי "אין בעלי אמניות רשאים לע-
מוד בפני תלמידי חכמים בשעה שהם עוסקים במלאכה", כי
"זכות מלאכה עומדת במקום שאין זכות אבות יכולה לעמוד"
וכי "גדול הנהגה מיגיעת-כפיו יותר מירא שמים".

אלמנ תהיה תבונת־כפיים ואם תזכה לעזרה הראויה. והיה בתערוכה זו גם משום עידוד המלאכה וגם ציוני־דרך לפי עולה בעתיד.

החוק הנה הוא הכרחי, מפני שאנחנו נמצאים במצב של מחסור במוצרים ומחסור בבעלי־מלאכה בכל שטחי היינו. חוסר העבודה בין פועלים פוגע בעיקר ובראש וראשונה בפועלים בלתי מקצועיים, זאת־אומרת, ישנה דרישה למקצועיות. מתן האפשרות של פיקוח על האומנויות ועידוד המקצועיות הם אמצעי חשוב להרמת המקצוע והעמדתו כמקום מכובד, למען ימלא את תפקידו כלפי הצרכן בנאמנות ולא ברמיה. ויש בחיינו חיון כזה של תוצרת שצריך לא להתגאות אלא להתבייש בה.

אבל אין די בחוק, אם אנתנו מכירים — ואנחנו מוכיחים רחמים להכיר — שמקומם של בעלי־המלאכה בחיינו הכלכליים־היצרניים הוא מכובד, נחוצה תשומת־לב יתרה למלאכה ולבעיותיה, לא רק במסגרת המצומצמת של החוק, בעלי־המלאכה נקל בקושי לא־יתואר בבואו לפתוח את בית־המלאכה או להרחיבו: יוקר המחירים בשיכון ומחיר סוד במקום שיכון מתאים. נחוצה דאגה רצינית לבנינו מלאכה, כשם שקיימת דאגה, ודאגה מכובדת, לבנינו העשירה, נחוצה תשומת־לב להקלות ולעידוד, למימון ולאשראי, לבניית מבני־שיכון למלאכה, ישנו בירושלים רחוב אגריפס המאוכלס כילו בתרי־מלאכה, כל בעלי בתיה־המלאכה ברחוב זה רשיונותיהם זמניים. זה שתים־עשרה — שלוש־עשרה שנה מאריכים את רשיונותיהם כל שנה לשנה נוספת, כי המקום והמבנים אינם מתאימים להם, ורק בגלל מצוקת הדיור מוכיחה העירייה וועדת המלאכה שלה להביט מבעד לאצבעות. האם אין זה מן הראוי להקדיש תשומת־לב לפתרון הבעיית האלה ולהקמת מרכזי מלאכה?

אגב, תבונת־הכפיים הצפונה בבעלי־המלאכה היא גם מקום קליטה חשוב לחניכים ולצועדים, לו היתה שאלת השר כון מוצאת את פתרונה המתאים, הוא הדין לגבי בעיית חומרי־הגלם. בעלי־התעשייה מעסיק פועלים רבים, יש לו מנהל המשק, והיא יכול להתפתח, לכתת רגליים במשרדים המתיימרים ולחפש דרך באמצעות ארגונו הגדולים לפתרון בעיית חומרי־הגלם, למלאכה נחוצה תשומת־לב, עזרה ודאגה לאסתפקת חומרי־הגלם.

דבר שלישי הוא האשראי. נחוצה עזרה באשראי, אני חושב שאוכל להצטרף לברכה לממשלה על החלטתה להשיח תתף בהשקעה בבנק למלאכה. אני רואה זאת כצעד חיובי ורציני, ומקווה שתהיה בו משום עזרה רצינית לפתרון הבעיית יות שבהן מתלבטים בעלי־המלאכה.

עזרה לשיווק, לארגון השיווק, לשיווק תוצרת מעולה, מלאכת־מחשבת של האומן ובעלי־המלאכה היהודי. עלו אלינו אנשים מתימן, יהודים יקרים שתבונת כפיהם היא כבוד לאימה. מלאכתם מנוצלת לא פעם לרעה, בהעדר שיווק מרוך כזו ובחוסר עזרה לכך שמלאכתם תגיע לשוקי העולם בצורה נאותה ושיישאר להם פרי־עמלם.

ועוד דבר: הצגת המלאכה המעולה לפני הקהל, העלאת רגנה עלידי תצוגות, עידוד תערוכות ועריכתן, למען יראה הקהל וישפוט כצרכו, ולמען יראה המתחרה העובד במקצוע וייעלה רמת המקצוע.

משק המדינה הוא צרכן מכובד ועזרתו לבעלי־המלאכה היא הכרחית. בידו לכון, לסייע ולהשתמש ביכולת הגניזה במשק המלאכה בארץ לטובת משק המדינה ולטובת בעלי־המלאכה גם יחד.

אם אדם בא מחוץ־לארץ ובידו תעודה מקצועית, אי אדם גמר אדם בית־ספר מקצועי בארץ, וכן אדם גמר חניכות, מדוע כתוב בחוק שהמנהל רשאי לפטור אותו מבחינה? ואם המנהל לא יפטור אותו איננו מביין את נחיצות האישיר מטעם המנהל. אם יש תעודה בידו האדם, מדוע נכביד עליו? אם המחוקקים התכוונו להקל ולומר שאדם שכא מחוץ־לארץ ובידו תעודה מקצועית אינו צריך להיבחן פה מחדש, יכול החוק לקבוע אילו סוגים יצטרכו להיבחן מחדש, ואין צורך למסור את הדבר לשיקולו של אדם פרטי.

בדרך־כלל רוצה אני להעיר לממשלה, שבכמה חוקים אשר הובאו לפנינו בזמן האחרון, יש סעיפים המוסרים דבר רים חשבים לשיקול דעתם של אנשים פרטיים. חושבני שהחוק צריך לפסוק במפורש, לרוב או לשלילה, אפילו אם הוא פוסק לשלילה, הרי זה יותר טוב שביל האזרח, מאשר למסור זאת לשיקול דעתו של מנהל זה או אחר. כאן ודאי מתכוון החוק לומר שאדם שיש לו תעודה פטור מבחינה, ואם כך הדבר — יכתב דבר זה במפורש. אם אדם גמר מקצוע מסוים בארץ וקיבל תעודה — אין למסור זאת שוב לשיקול־דעתו של המנהל.

ועוד דבר: אם אדם מקבל תעודה שהוא בן עשרים־ואחת, הרי מלבד התעודה הזאת צריך הוא להביא גם תעודה המעידה על אופיו. אני חושב שאדם שגמר את החניכות, ונמצא במעשה כל הנמל החת פיקוח, אין צורך להכביד עליו ולדרוש ממנו תעודה נוספת.

אני מבקש משרה־מסחר־התעשייה להתחשב בהעריית אלו.

ראובן שרי (מפא"י):

אדוני היושב־ראש, כנסת נכבדה. אין ספק שלפתחו של ארגון בכל מקצוע ריבצת סכנת ההסתגרות, מה שקוראים "צניזם". ואין ספק שגם בעקבות החוק הזה עלולים ארגוני בעלי המלאכה (אני אומר: עלולים) להיתפס לרצון ההסתגרות. אלה אשר ישקדו על ביצוע החוק ואלה הדואגים בנאמנות ובאתריות למקצוע המלאכה ולמעמדו של בעלי־המלאכה בארץ, חייבים יהיו לתת את דעה למניע סכנה זו ולהתגבר על גילייה, אם יהיו כאלה. גם באיגוד מקצועי של פועלים ישנם והיו נסינות הסתגרות, הכלל הציבורי של הארגון המקצועי, הארגון בתיר שכזה, ראה את הסכנות הצפונות בזה לא רק למי שמתדבק על דלתי הארגון, כי אם גם למי שנוצא בתוכו, והוא מנע זאת, אני חושב, בהצלחה רבה, אם כי פה ושם היו "עשבי־בר בשדה". ועל כך, אף אם קיימת סכנה כזאת, אינני רואה צורך לפסול את החוק בגלל החשש הזה.

החלום על הפיכת ארצנו לארץ תעשייתית — חלום נאה הוא. אולם זכין רב עוד יהיה מקום מכובד למלאכה ולי בעלי־המלאכה בתוכנו. אני רוצה להזכיר: באחד מלוחות לונדן בלפני חמישים שנה, דימני משנת 1897, נמצא מפקד משלח־היד של יהודי ירושלים, ילמלאכה מקום נכבד בו רוב הניפרנסים (כחמשת־אלפים במספר), מתוך יהודי ירושלים עסקו במלאכה, התפתחות המשק החדש וגם הציב הכלכלי הילכים ומסכנים של בעלי־המלאכה, אם לדון לפי ירושלים, הרי בעלי־המלאכה נשחק ונדחק לקרן זווית. ירדה הרמה המקצועית, והטובים שבין בעלי־המלאכה נאבקים לשנוי על הרמה ועל טיב העבודה. דימני לפני שנתיים היתה תערוכת המלאכה בירושלים, בה הראו מה יכולה תבונת־הכפיים לתת ובמה היא יכולה להתגאות, אם

הפרולטריון היהודי חזק כליכך. דוקא על שום דברים כאלה צריך היה להקדיש לכך תשומת-לב מיוחדת.

ועתה, שתי הערות ביחס לסעיפים שבהצעת החוק. כבר היתה לנו הודמנות להעיר את תשומת-לב היועצים המשפטיים. או המנסחים על כל פנים, שבחוק אין צורך לפצל את המ"ש שלה לרשויות: החוק צריך להכיר רק בשר, ומה גם שכל גליון של "רשומות" מלא וגדוש רשויות מוסככות. די שיי אמר "השר או האיש שיוסמך על-ידו", ומדוע צריך להוסיף מנהל, מין מוסד חדש? אין לדבר שום קשר אורגני עם החוק עצמו, ולכן אני מבקש להוציא את המנהלים האלה מנוסח החוק, וישיגה רק השר או האיש המוסמך על-ידו; עתים יהיה זה המנהל, ועתים סגן המנהל.

הערה שניה, ואני מתקשה בניסוח הדישה הזאת, כדי שלא אכשל באי-הבנה: בסעיף השני כתוב "שר-המסחר-ה" תעשיה בהסכמת שר-העבודה", וגם בסעיפים אחרים מדובר על ה"קונדומיניום" הזה. איני רוצה להתעכב על כך, והדבר יכול להיות גם לברכה. אולם ביחס לסעיף זה, שלפיו יש צורך בהסכמה מיוחדת מטעם שר-העבודה, הייתי רוצה לש" א"ל את שר-העבודה היושבת אתנו כאן במליאת הכנסת: הס"ק טור הזה הוא מבחינה ציבורית-פוליטית המסוכן ביותר בשביל תנועת הפועלים, כי הוא עומד באמצע, וידוע הדבר שה"קליין-בירגר" הוא הרבה יותר מסוכן מן ה"בירגר" הגדול. לכן, משום-מה צריכה שר-העבודה לקשור את עצמה למתן הסכמה לדברים רבים? סבורני שבועין זה היה רצוי ששר-העבודה תוותר על הסכמתה.

חנן רובין (מ"פ):

כנסת נכבדה. במשטר הרכושני, שלושה טעמים מנוחים ביסודם של החוקים הבאים להסדיר את הבחינות של בעלי-מלאכה. הראשון — הגנה על הקהל מפני תוצרת גרועה; השני — הגנה על המקצוע גופו מפני פעולות בלתי-הוגנות במסגרת המקצוע והגנה על המקצוע מפני התחרות בלתי-הוגנת; השלישי — הגנה על העובדים העוסקים באחת מן המלאכות.

אנו מקבלים את הרעיון היסודי המונח כאמור ביסוד כל חוק מסוג זה, אבל אנו חייבים לשאול את עצמנו אם החוק, כפי שהוא נוסח והובא לפני הכנסת, עשוי לשמש בצורה מתאימה לאותן שלוש המטרות שציינת. נדמה לי שאין ערובה להשגת שלוש מטרות אלו, ובמקומה יש בו הרבה מן ההכבדה הביורוקראטית, ואביא לכך דוגמות מספר.

להגנה על הקהל מפני תוצרת גרועה, היו לממשלה עד עתה בדרך כלל אפשרויות עשירות על-פי תקנות הפיקוח השונות, אך לא תמיד נעשה הדבר. אתן דוגמה אחת מני רבות ושונות: כל אחד יודע שהמיסר מכשיר רדיו לתיקון, מסור לא פעם ביד המתקן לשבת ולחסד במידה רבה, ולא פעם יקרה שמתקן זה או זה מנצל את העובדה של אי-ידיעתו הטכנית של מוסר המקלט על-ידי התנהגות שאינה הוגנת ביותר. אפשר לדבר גם על מקרים אחרים, וכולם מו" כיחסי, שבהווה כבעבר לא היתה מנמנתה של הממשלה לה" גן על הקהל מפני תוצרת גרועה ומפני מחירים מופרזים מאד. מובן, שאין לזהות את ציבור בעלי-המלאכה בארץ עם הפראקטיקות הבלתי-הוגנות של יחיד זה או זה, ברם, גם החוק המוצע עתה אינו מבטיח כלל הגנה על קהל הצר-כנים מפני זיופי תוצרת.

ההגנה על הקהל והעמדת המקצוע ברמה מתאימה צריכה להיעשות במידה רבה על-ידי הציבור הנוגע בדבר בעצמו — במקרה שלנו: על-ידי ציבור בעלי-המלאכה. תמיד

ולסיום: החוק הזה יגביר את החינוך המקצועי, יביא פועלים הרוצים להיות אומנים ללמוד את המקצוע באופן רציני, ויגלה יומה בהקמת בתי-ספר. ולמען יהיו בתי-הספר טורים, מן הראוי שהמנהל יוכל לשפוט אם תעודה ממקום פלוני או אלמוני — תעודה היא, למען לא יקומו בתי-חרושת לתעודות אומן גם בחוץ-לארץ וגם בארץ, במקום אולפנים למלאכה וללימוד המקצוע.

רוצה אני לקוות, שהבעיות החינוכיות למלאכה שהעלית תזכינה לתשומת לב הממשלה והכנסת.

שמחה בבה (הציונים הכלליים):

אדוני היושבי-ראש, כנסת נכבדה, אין ספק שיש מקום להתרגשות ולדעות מנוגדות ביחס לעצם מטרתו של החוק, ואפשר לומר שיש לקדם אותו בברכה, ואפשר — לקדם אותו בזעם. בלא ספק צודקים הרואים בחוק זה סכנה של הסתגרות או של חזרה לימי-הביניים; אבל עלינו לדעת שכל ארגון, ביחוד כשהיא עלול להיות ארגון אסקולוסיבי, נתון לסכנה זו. אפילו התנועה הסוציאליסטית בשנות העשרים, שהיתה מפורסמת כ"גילדת-סוציאליזם", ושדברה היה הילפרדינג — גם היא לא יכולה היתה להינצל לגמרי מסכנה זו.

איני יכול לומר בפשטות גמורה, כמו חברי-הכנסת אבני אל, שאפשר בכלל בלי בחינות. אם נכון הוא שאפשר לעשות כזבוע או לאפות עוגה בלי שהדבר יגרום נזק רציני לציבור גם כשבעל-המקצוע אינו יודע את מקצועו, הרי בתקופת המיכון של היום יש דברים שאסור למסור אותם ביד אדם שאינו בעל מקצוע. מי מאתנו ירצה להכניס לביתו חשמלאי שאין יודעים לו חוקי האיזולאציה? גם חשמלאות נחשבת למלאכה, והן קבלני החשמלאות, המעסיקים פועלים שמתקינים חשמל בבניינים, נחשבים לבעלי-מלאכה. הייתי יכול להבין שציור שלטים, צילום וקונדיטוריה אין בהם דבר מיוחד, אבל כל דבר הקשור במכונה, בין אם זו אריגה מיכנית, בין אם זה ריתוך או חרטות מיכנית — הרי אלה דברים שיש לדעת אותם.

מובן, שהדרך הטובה ביותר היתה אילו יוכלנו לומר, שחוק זה הוא רשות עד כמה שהוא חל על מקצועות שאין בהם משום סכנה. איני יודע אם בוועדה לא נוכל לשנות את החוק בכיוון זה, וכמדומני שזו הדרך האמצעית המתאימה ביותר.

ועתה, הערות מספר, והיושבי-ראש צריך לסלוח לנו שרלגל הגשת הצעת החוק עלינו לדבר על מצב המלאכה, כי אין לנו ככלל הודמנויות אחרות לעולת זאת. גם דעתי היא, ואמרת זאת לשר-המסחר-התעשיה בוועדת-הכלכלה, שבמדינה זו — מדינה שבה יותר מדי מיכונות הן מחוסרות-עבודה — ייתכן שאפשר היה וצריך היה להקדיש תשומת-לב מיוחדת לבעלי-המלאכה. אין לי ספק בדבר עד כמה שזה נוגע למלאכת-יד, כגון צורפות או עיבוד שטיחים ודברים דומים, שהרי שם בכלל אין להביא בחשבון מכונה, כי כל היופי שבדבר הוא בכך שיש מכונה לא ננעה בהם. אולם גם בדברים הקשורים במיכון, עדיין ספק גדול הוא בעיני, מה עדיף ומה עשוי יותר להחזיק מעמד — האם בעל-התעשיה המשוויין בכל החידושים של הטכניקה המודרנית, עם מיני-הלה, מנהלים וכו', או היהודי הפשוט העובד בלא כל הנהלה. אין כל ספק בעיני, איוו שניד ליצוא יכולה להיות וולה יותר. לכן צריך היה משרד-המסחר-התעשיה להקדיש תשומת-לב מיוחדת למחלקה זו, שהיא מכבר משותקת כמעט, ולחזק אותה, ביחוד במדינה זו על ההרכב הסוציאלי שלה; והרי יודעים אנו שבמדינות, שמשם אנו קולטים עליה, לא היה

ואישור מטעם הרשות המקומית. עתה באה דרגה רביעית אני חרד מפני הכנסת הקפדה בירוקראטית נוספת, כשרוצים לפתוח מפעל.

הייתי מעלה על הדעת שדווקא בתקופה של קליטת עליה, בתקופה של חוסר-עבודה, בתקופה שאנו מעוניינים בפתיחת מפעלים חדשים — ונוסף על-כך, כשקיימת אפשרות מלאה לפיקוח על התוצרת על-ידי חוקים קיימים אחרים — אני הייתי מעלה על הדעת שבתקופה זו תסתפק הממשלה באפשרות של בחינות לא איבליגאטוריות. שיטה כזאת תאפשר עריכת בחינות ומתן דיפלומות לאלה אשר עמדו בהן. דבר זה יהא בו כוח-מיסכה גדול הרבה יותר מאשר בבחינות של חובה.

אנו לא נתנגד להעברת הצעת החוק לועדה. אבל, כאמור, רוצים אנו לקוות שבחוק זה יושגו תיקונים אלה: שיתוף מלא של בעלי-המלאכה, הסרת כל אותם הדברים שיש בהם משום הכבדה בירוקראטית מיותרת, הגנה על הקהל. והדבר האחרון שאני מציע לשיקול-דעתם של חברי הבית הנכבדים, הוא זה: שמא רצוי יותר להנהיג בחינות של רשות בתקופה הקרובה במקום בחינות של חובה. ידוע, שבמקצועות רבים נותנים אפשרות להשתמש בתואר מסוים לבעלי מקצוע, ואילו מאחרים, מחוסרי דיפלומה, אין נשללת האפשרות לעבוד במקצוע. אנו רואים את הדבר הזה במקצועות שונים ורבים בארץ, החל ממהנדסים וגמור באחיות, והדבר הזה אינו מזיק כל עיקר.

מאיר וילנר (מק"י):

ארוני היושב-ראש, חברי-הכנסת, תהיה זו אשליה לחשוב שהצעת חוק זו באה להגן על בעלי-המלאכה או על הצרכנים — על אלה הנוקטים לבעלי-המלאכה. כי מהי, למעשה, הבעיה הכאובה ביותר כיום כשביל בעלי-המלאכה, ממה הם סובלים? הדבר העיקרי שהם סובלים ממנו כיום, הוא חוסר עבודה, או חוסר עבודה מספיקה, וחוסר פרנסה מספיקה. זוהי למעשה הבעיה המרכזית שעומדת לפני בעלי-המלאכה. הסיבה היא, שאין קונים; הסיבה היא, שירד כוח-הקנייה של העם, של ההמונים, כתוצאה ממדיניות הממשלה. זאת אומרת, בעלי-המלאכה הם אחת משכבות העם הנפגעות ביותר ממדיניותה של הממשלה בשעה זו, הפוגעת בייצור הכסף של המשק הלאומי. קודם-לכן היתה קיימת בעיה חריפה של חמרי גלם לבעלי-המלאכה. עכשיו אין זו הבעיה החריפה ביותר; עכשיו הם סובלים מן המצב הכללי, שמתבטא בהרס הייצור, בסגירת בתי-מלאכה, בצמצום ניכר של פעילותם. נוסף לזה, הממשלה והעיריות מטילות עליהם מסים כבדים, תוך הקלת עול המסים על המפעלים הגדולים, ובעיקר על המפעלים הזרים.

בעלי-המלאכה סובלים עוד יותר מאשר מפעלים אחרים מצמצומו של האשראי עד לידי ביטולו למעשה. אלו הן הבעיות החשובות ביותר שעומדות לפני בעלי-המלאכה בארץ כיום, ומתוך כך יש להם למעשה אינטרס משותף עם מעמד הפועלים. האינטרסים של מעמד הפועלים ובעלי-המלאכה עולים בקנה אחד: לשנות את המשטר הנוכחי, לשנות את הממשלה הנוכחית כדי שהתעשייה והמשק כולו יפרחו, כדי שרמת החיים וכוח-הקנייה של המוני העם יעלו, וזאת תהיה התרופה הטובה ביותר לכל צרותיהם של בעלי-המלאכה.

מה שהחוק הזה בא להסדיר, אינם דברים שיפתרו בעיה כל-שהיא למעשה, אלא רק יכבידו. הדבר העיקרי שהחוק אומר הוא, שאדם לא יעסוק במלאכה אלא אם כן הוא אומן. ואומן הוא זה שמקבל הוצעה של אומן. יש כאן קודם

יש שתי מגמות — מצד אחד הסתגרות — וברור שמוסד שאינו תלוי במעוניינים, כלומר בבעלי-המלאכה, צריך לפעול נגד מגמה זו, ומצד שני, העלאת המקצוע והסדרו; פעולות בכיוון זה אינן יכולות להיעשות ללא תיאום מלא של בעלי המקצוע. מה שחסר בחוק המוצע, והוא שיתוף מלא של בעלי המלאכה בביצוע החיק. כל מה שההצעה שלפנינו כוללת בשטח זה הוא, שהנציג השלישי בוועדת הבחינות, אשר עליה דיבר שר-המסחר-התעשייה, מוצע על-ידי ארגוני בעלי-המלאכה. כה, כנגד עמדתם של מנכסי החוק המוצע דעתי היא, שארגוני בעלי-המלאכה צריכים להיות שותפים מלאים קבוי עם תוכן הבחינות. הם צריכים להיות שותפים גם בפיקוח על אופן עבודתם ופעילותם של המפעלים השונים, ולא ייתכן בענין זה להסתפק בגישה הביורוקרטית, כפי שבאה לידי ביטוי בהצעה הממשלתית. אם אנו רוצים להעלות קרנו של מקצוע זה, או זה, הרי יש להחשיב מאד את השותפות של אלה אשר להם נוגע הדבר.

אעמיד על עוד כמה נקודות בהצעה הממשלתית הנראות לי מופקעות. יש כאן סעיף "צנוע" אחד המוסר סמכויות לשר להתקין תקנות בכל הנוגע לאגרות. ובענין אגרות לדמוני שיש להיות זהיר מאד כאשר מוסרים לממשלה יפוי-כוח להטלת מסים ותשלומים שונים. דווקא בזמן האחרון ראיתי בולמוס של העלאת אגרות מאגרות שונות. מי אינו זכור את הצעה — כמעט "גאניית" — להטיל דמי רשיון על מקררים. האני יכול לצייר לי שלפתע פתאום ייכנסו לחוקים שלנו אגרות חדשות, ובאמצעות סעיף זה תבוא אגרה חדשה כל מחצית שנה או כל שנה. מן הראוי שהמציעים יסתפקו בענין זה בתביעה ליפוי-כוח מוגבל ביותר.

אחר כך יש בחוק המוצע סעיף בנוגע ל"תעודת-יושר". אינני יודע מה חשבו המציעים או המנסחים בבואם לתבוע את הדבר הזה. אצטט בקיצור את תכנון של סעיף זה. שם נאמר, כי איש אשר עמד בבחינות צריך להגיש תעודת יושר כדי לקבל את תעודת האומן והתעודה צריכה להיעד, להנחת דעתו של "המנהל", על אפיו הטוב של הנבחן וצריכה להיות חתומה בידי אדם שלא היה מעולם מעבידו. נניח שאני רוצה לפתוח מחר נגרייה, וכבר עמדתי בכל הבחינות, וחברי הון יתן לי תעודת-יושר. המנהל יכול לטעון שתעודת-יושר מחזן אינה תעודת יושר, כי היא צריכה להיות חתומה, אם לא על-ידי חבר מפלגת פועלי ארץ-ישראל, לפחות על-ידי חברי הציונים הכלליים.

זלמן ארן (מפא"י):

כמין בול עץ היא דוגמה זו.

חנן רובין (מפ"ם):

לא ייתכן להכניס סעיף בצורה כה כללית. בכוחה הבאית דוגמה יצרנית כלי-כך, לא ייתכן לקבוע קריטריון שכל תכנון הוא שתעודת היושר "תניח את דעתו של המנהל". אני מציע לוותר על תעודת-היושר — היא אינה דרושה. יכול להיות גם בעלי-מלאכה, שכבר ישב שנתיים בבית-הסוהר על איזה מעשה פלילי, ובכל זאת אין לשלול ממנו את האפשרות לפתוח בית-מלאכה.

זאת ועוד. הנסיון שלנו מלמדני לחשוש מפני הכבדה בירוקראטית נוספת. יש לנו חוק ישן מן התקופה המאנאדטורית הנקרא "פקודת התעשיות והמלאכות (הסדרתן)" — והוא מסדיר את אופן קבלת הרשיון גם לבית-מלאכה, ומתנה אותו בקבלת אישור משטרתי, אישור ממשרד הבריאות

הערה אחרונה בנוגע לסגירה אדמיניסטרטיבית של מפיילים של בעלי-מלאכה עלידי המנהל מטעם הממשלה. הוא רשאי באופן אדמיניסטרטיבי לסגור בית-מלאכה, בהתאם לסעיף 11(א), אם לדעתו בעל-מלאכה עבר על החוק. אנחנו חושבים ותומכים בהצעת חבר-הכנסת רובין, שכל ענין ה"עודות צריך להיות רשות ולא חובה, ומי שלא ירצה לתקן נעליים אצל מי שאין לו תעודה — לא יעשה זאת. אבל אין לשלול את הפרנסה ממי שאין לו תעודה.

לאחרונה, אנו מתנגדים גם לעונש הקשה שמטילים על בעלי-מלאכה, של קנס עד 1,000 לירות, או מאסר עד שנה. אני מזכיר, לשם השוואה, שכאשר דובר בחוק החניכות וחוק עבודת הנוער, לגבי בעלי מפעלים שלא יבצעו את החוק, דר בר על עונש מאסרימאלי עד 100 לירות בלבד, ובמקרים רבים עד 25 לירות. ההשוואה הזאת מוכיחה על האופי של המ"חוקים.

אידוב כהן (המפלגה הפרוגרסיבית):

אדוני היושבי-ראש, כנסת נכבדה, אין כל ספק שחוק זה מוצדק ונחוץ, ואני משער — למרות ששר-המסחר-והתעשייה לא אמר זאת — שכמותו ודאי קיימים בכל ארץ תרבותית, מתקנת. אבל אף-על-פי שאני מוכן להסכים לו, ואמנם גם אציע תיקונים מסויימים, אינני רואה עצמי פטור מלהביע כמה חששות לגבי.

אני, למשל, מלכתחילה לא הייתי אף להסדיר את ענין המלאכה בארץ, אם ישנם דברים פרינציפליים היבטים בהסדר זה. כניסתו של בעל-מלאכה בארץ, בעיקר עולה חדש, למקצוע, טעונה מעבר בין שני שערים, מוגפים וקשים מאד. האחד הוא שער השיכון, והרחבי עליו את הדיבור חבר-הכנסת שרי; והשער השני הוא שער ההקצבה של חמרי-הגלם. בהרבה ענפים הקצבת גלמים בעינה עומדת, ולא פעם באים אלי אנשים, למשל כענף הקונדטוריה, ופונים חרשים שעברו במקצוע זה בחוץ-לארץ, ושואלים אותי כיצד יוכלו לשאת חן וחסד בעיני פקיד לא-גבוה, או איך יוכלו „להגיש את דעתו" של פקיד פלוני? — אם להתבטא בשפת החוק שלפנינו: — כדי שיקבלו גם הם כמה ק"ג סוכר למקצוע שלהם, וגם בשטח העורף של דברים כאלה.

והנה, עכשיו מוקם שער שלישי: תעודת אימן. ובכן, גם אם אני מסכים שצריך להיות הסדר כלשהו של הענינים, מדוע, קודם-כל, ההפליה הברורה כלפי העולים החדשים? לדעתי, מתוך מגמה לעשות דבר שהוא אולי מתקבל על הדעת להבטחת רמת-מקצוע מסויימת, או להרמת קרנו, כפי שאמר שר-המסחר-והתעשייה, הנו נוגדים מגמה אחרת: זו של חוק השבות, כי אנו מכבידים על קליטת העולים. עצם חובת הבחינה היא הקובעת בשביל עולים חדשים, בעלי-מלאכה; שהרי אתה, אדוני השר, לא תפנה שופטים לבחון את בעלי המלאכה המבקשים תעודה, ולא תמנה פקידים אחרים מגומרי בית-הספר למשפט או מדוע החברה. אתה צריך למנות אנשים מקרב אנשי אותו מקצוע, ואילו כל ההיסטוריה המקצועית בעולם, מימי-הביניים ואולי מלפני זה, מוכיחה שיועדות בחנות כאלה, ויהיו שמן בעבר או בעתיד כפי שהיה, משתמשת בבחינות כדי לצמצם את בעלי המקצוע. אני גם לא תמיד, אלא בקונדיטוריה מסויימת, במסיבות מסויימות של שפלימה במקצוע, משתמשים בוועדות הבחינות הללו כדי לשמור לא רק על הרמה המקצועית, אלא גם על היקף המ"חוק. וכן אף בארצנו, כפי שמראה לנו נסיונו הצעיר של חמש שנים, ולא הסתרת את הדבר גם מעל במת הכנסת. עורכי-דין, ראיית-שבונות, ואולי עוד אנשי מקצועות אחרים, נלחמים בחדשים בקרב באי. אמנם — לא „מלחמת איתנים",

כל הגבלות והכבודות על בעלי-המלאכה הקיימים. סעיף 8 של החוק באמר, שאדם אשר הוכיח, להנחת דעתו של המנהל, כי עסק בארץ במלאכה כבעל-מלאכה שתי שנים לפחות, מתוך חמש השנים שקדמו לתחילת תקפו של חוק זה, ייח פטור מבחינות אומן באותה מלאכה. אנחנו מתנגדים לזה שאדם שעבד 20 שנה בחוץ-לארץ כבעל-מלאכה, עולה חדש בעל מקצוע, יצטרך לעמוד לבחינות. מה המלה הזאת, „בארץ"? אנחנו מציעים למחוק את המלה „בארץ". זוהי פגיעה בעור-לנים החדישים, הטרדה וגם פגיעה בכבודם של בעלי-המלאכה ותיקים.

בסעיף אחר, סעיף 8 (ב) ואמר, שמי שקיבל תעודת מקצוע לפי חוק החניכות, זאת אומרת נער או נערה שזמרו את חוק לימודיהם במקצוע, הם נתבעים — כדי לקבל תעודת אומן — לעבוד שלוש שנים אחרי שקיבלו את תעודת המקצוע לפי חוק החניכות. אנו סבורים שאין לכך כל הצדקה. די שמי שיש לו תעודת מקצוע לפי חוק החניכות, יעבוד שנה אחת במקצוע כדי לקבל את התעודה, כי הוא לכך למעשה את המקצוע בהיותו חניך, ואם הגיע לתעודה, אין צורך להכביד עליו עוד בשלוש שנים.

בסעיף 9 של החוק נאמר, שאדם שיש לו גם כל הזכויות לפי סעיפי הח"ק על-מנת לקבל תעודת אומן, לא יקבל אותה אלא בשני תנאים נוספים — שני תנאים שאינם נוגעים בכלל למקצוע. תנאי אחד הוא, שכיום מתן התעודה, האיש, או האשה, יהיה בן 21 שנה ומעלה. מה היא ההגבלה הזאת? כך אנחנו מדריכים את הנוער, נותנים עידוד לנוער להיכנס לחיי עבודה במקצוע? מדוע 21 שנה ולא 18 שנה? מה היא בכלל ההגבלה הזאת? רוב המקצועות, או כל המקצועות שה"חוק מונה אותם, לא הם קשר לגיל של 21 שנה דוקא. יכול להיות בן 18 שנה והוא מומחה יותר מאחר, אם למד את המקצוע והתמחה: צילום, סנדלרות, ציור שלטים, ועוד ועוד; אבל בן 18, אף אם הוא מוכשר, יצטרך — לפי הצעת החוק — לחכות ליום ההולדת ה-21 כדי לעבוד במקצוע, ובינתיים לא תהיה לו פרנסה, כי החוק אוסר לעבד כאוכן ללא תעודה. גם סעיף זה איננו מוצדק.

והתנאי השני, שאף הוא אינו שייך לידעת המקצוע, כמו שהזכיר חבר-הכנסת רובין — שהאיש צריך להביא „תעודה המעידה, להנחת דעתו של המנהל, על אפיו הטוב" של האדם. מה אנחנו קובעים פה: חוק על אופי האדם, בחינה של פסיכולוגיה, או אולי הכשר פוליטי צריך זה להיות? לשם מה הניבים הקולוניאליים האלה, המעליבים את האדם?

דבורה נצר (מפא"י):

מה זה שייך, „קולוניאליים"?

מאיר וילנר (מק"י):

שלטון דו מתיחס כך לאנשים. מה זה אופי טוב? כדי לעבוד ולפרנס את משפחתו הוא צריך להיות בעל-מקצוע טוב. אופי טוב, זה ענין אחר לגמרי. אין זה שולל מאדם את זכותו להתפרנס. בעלי-תעשייה, מדוע אין דורשים מהם תעודה על אופי טוב? פעולתו של בעל-תעשייה מקפת מפעל יותר גדול. מדוע אינם מבקשים מבעל-תעשייה אופי טוב; מדוע אינם מבקשים ממשקיע זר אופי טוב; אולי הוא גאון גסטר, כלום בדקתם מה עשה בחוץ-לארץ, אולי הוא רכאי? מה הענין הזה, שבעל-מלאכה צריך להביא תעודה על אופי טוב? אם מתוך אופי לא טוב הוא יעשה דבר לא טוב — לזה יש חוקים. כל הענין הזה איננו במקומו, ווהי מין שגררה, ירושת השלטון הקודם בארץ.

סור את הפתק, הרי אני מסתפק בחצי לירה. כל דבר כגון זה, תיקון ראדיו, חשמל וכו', קיימת בו עד היום הפקרות גמורה. הממשלה לא הספיקה ולא הצליחה עדיין לדאוג לענין זה. אינני מאשים אותה, אבל כלום אין להסדיר זאת תחילה?

ויש עוד דאגה אחת, המעניינת את בעל-המלאכה היום: זהו ענין הקצבת הגלמים, כפי שכבר הזכרתי קודם. גם לענין זה צריך למצוא פתרון. עוד לפני שהפתרון ימצא בחופש גמור לקניית גלמים בשוק, אותם המוצרים המועטים שיש בהם עוד צורך בהקצבה, כרוב המקרים קיים בהם, "מפתח"; ובשביל אדם חודש קשה הכניסה למפתח זה כקריעת ים-סוף. וכיון שכל-כך קשה הדבר, הרי חושש אני שאם גם בשטח זה יהיה צורך, "להניח את דעתו" של פקיד פלוני העוסק בזה, הרי עלולה זו להיות "הנחת דעת" פסילה מאד, ושוב מעשה בבעל-המלאכה התיקים של עור — ואינני רוצה לומר באיזו ארץ — שצריך היה לקבל הקצבת עור וזמן רב לא רצו לתת לו. מה עשה? בא "להניח דעתו" של אותו פקיד, "שכח" על שולחנו במשרד חיק של עור נפלא, חיק שהיה בו כדי להוכיח לתפארת עד כמה הוא מעולה במקצוע שלו. לכן סבור אני, שהממשלה חייבת לחשוב כיצד לאפשר לכאלה העוסקים במלאכה, לקבל באופן צודק את הגלמים, בלי שיהיו נתונים לשבט או לחסד ביזוי מוציא לפועל, ובלי להשאירו בידי, "ועדת ענף", או ארגון, שלא תמיד מוכן הוא להתחשב עם האנשים החודשים שגם הם זכאים למצוא פרנסתם באיץ.

ובכן, מתוך תקווה שבעזרת הממשלה, בעזרת השר ויועץ צי, תימצא בועדה דרך לעקור כל אפליה בין העולה החדש לבין הוותיק, הנני מסכים להעברת החוק לוועדה הכלכלית.

שרה כפרית (מפא"י):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, מספר נואמים שקדמו לי הסבירו במידת הזמן שניתן להם את חשיבותם הרבה של בעלי-המלאכה בארצנו, בתעשייה וזעירה זו, אשר לפי דברי שר-המסחר-התעשייה עובדים בה כעשרים אלף איש. אולם אני בטוחה שמספרם גדול יותר, כי רבים טרם נרשמו והם פזורים בכל ארצנו, בשיכונים עולים, במעברות, בצריסונים ובדונים. ענין המלאכה תופס ויתפוס במשך זמן רב מקום נכבד בארצנו, לכן יש להקדיש תשומת-לב ראויה לגורלם של בעלי-המלאכה ולספק להם את הצרכים המינימאליים, כדי שיוכלו למצוא את קיומם. אחת הדאגות האלה מובאת גם בחוק הזה, שתכליתו להבטיח את הרמה המקצועית של כל בעלי-המלאכה. תכלית זו באה לידי ביטוי בהנהגת בחינות מקצועיות מיוחדות לבעלי-המלאכה, הנקראות בחינות אומן, ובמתן תעודת-אומן.

לא אעמוד על הסעיפים השונים בחוק, הקובעים בידי מי הסמכות, וכן מה היא התעודה ומתי יש לקבל אותה. אין ספק שנשמעו כאן הערות נכונות מאד והוועדה תצטרך להיכנס בדיוניה לכל הפרטים, באשר זה קובע את ביצועו של החוק הזה. אך מטרתי של החוק היא בעיקרה — לשפר את תוצרתנו, ועל-ידי כך להקל על שיווקה במדינה ומחוצה לה. העלאת הרמה המקצועית תעלה את רמת-החיים של העוסקים במלאכה, הן מבחינת הברכה הייצור והן מבחינת השבת תוצרתנו. דבר זה חשוב מכל הבחינות, ובעיקר, מאחר ששאיפתנו היא להגיע לעצמאות כלכלית על-ידי כך שנייצר את כל המצרכים הדרושים לקיומנו. דבר זה לא יבוא מאליו, ואחד השלבים החשובים לכך הוא — לשפר את התוצרת. נודה על האמת, שרבים מסוגי תוצרתנו הם גרועים ויקרים מהתוצרת המובאת מארצות אחרות, אף המחירים גבוהים וזמן שימושה קצר יותר, וזה גורם להתמרמרות וריגו בישוב. וזאת, מסיבת

כפי שהתבטא שר-המסחר-התעשייה, בנוגע לפרשת הסמכויות, אלא עושים הם פשוט מה שביכולתם, — לפעמים ללא הצלחה סופית — כדי לצמצם את כניסתם למקצוע של אנשים אחרים. היקף מקצועי מצומצם ייתכן שהוא משפיע על הרמה הטובה; אינני רוצה להכחיש שיתכן שחובת בחינות הנוערות לבעלי-המלאכה דבר מעולה הוא, מבטיח איכות מלאכה גבוהה יותר; אבל העדפת האיכות על הכמות נוגדת את חוק השבות, גם אם הכוונה רצויה. ייתכן שפחות עורכרדין ופחות וראי-חשבונות גורמים לכך, שהמעטים טיבים יותר, מעולים ומסודרים יותר; אבל לנו יש צורך להחזיק ענפים ומקצועות פתוחים גם לפני אנשים חדשים.

בסעיף 8 נאמר: "אדם שהוכיח להנחת דעתו של המנהל, כי עסק בארץ במלאכה כבעל-המלאכה, שתי שנים לפחות מתוך חמש השנים שקדמו לתחילת תקפו של חוק זה, יהא פטור מבחינות אומן באותה מלאכה". אבל אדם שהגיע מהגולה, אינו רשאי "להניח את דעתו" של המנהל שהוא עבד במקצוע זה לפחות שתי שנים, והוא חייב לעמוד בבחינות. מדוע? למרות שאיני חס על בעלי-המלאכה שהם, "סנדלרים" במקצועם, אין לי בכל זאת רצון להסגיר אותם, כעולים חדשים, לידיה של "ועדה בוחנת, אשר בימים של קוגניוקטורה גבוהה תהיה אולי נדיבה למדי, ואולם בימים של משבר אולי תקפח ידה כלפי העולים החוזים אשר יפחדו לעמוד לבחינה. ובכן, צריך להכניס כאן תיקון בסעיף 8 לאמור, שגם עולה חדש יכול ורשאי "להניח את דעתו" של המנהל, אפילו אם לא בא עם תעודת אומן מחוץ-לארץ בידי. אינני יודע איוו תעודה יכולה להיות לצורך מתימן, או לאורג שטיחים מפרס או בוכארה; וכן לגבי העולים מרומניה או מפולין — הללו אינם יכולים בכלל לצאת מארצותיהם עם תעודות, שכן עליהם לקבל אישור ממוסדות גבוהים במדינה להוצאת כל חתימת נייר שהיא, ותעודות בכלל זה.

מתוך כל זה מגיע אני לידי מסקנה, אדוני השר, שאולי רצוי להבחין בין "אומן" לבין "בעל-המלאכה", לאמור, שאין מן הוא אדם שיש לו תעודה, כי הוא העדיף לעמוד לבחינות, ואולם, "בעל-המלאכה" הוא אדם שלמד את מלאכתו הלכה למעשה והבחינות לא עמד.

שר-המסחר-התעשייה פ. ברנשטיין:

תצטרך לקבל סמכות לכך מוועד הלשון.

אידוב כהן (המפלגה הפרוגרסיבית):

אני מתחייב להביא לאדוני השר את ההיתר של ועד הלישון; הרי הוא נתן גם היתר להכנה בין "מרפאיישיניים" לבין "רופאי שיניים". מבחינה אסתטית זה יותר מתקבל על דעתי לגבי אומן ובעל מלאכה מאשר לגבי "רופאיישיניים" ו"מרפאיישיניים".

אני משבח את דאגת הממשלה לרמה ולאיכות במלאכה; יש עוד קצת דאגות שהממשלה חייבת בהן. היא חייבת למשל, בדאגה למוצר המעולה; והיא חייבת בדאגה למחיר בלתי-מוגזל. בשתי הדאגות האלה לא הצליחה הממשלה עד עכשיו, ולא רק השר הזה, אלא כל השרים הקודמים לא הצליחו כל עיקר בשטח המלאכות, ובעיקר במלאכות המיוחדות, כלומר אותן מלאכות שאין כל אדם בקיא ומכין בהן; יש עוד היום ניצול משווע. מעשה באדם שקרא חשמלאי בדוק תנור חש"מלי, כי לפי החוק חייבים לבדוק את התנור, כדי לקבל אישור מחברת החשמל להפעלתו. החשמלאי הראשון אמר, שהבדיר קה תעלה חמש ל"י, החשמלאי השני דרש שתי ל"י; והחש"מלאי השלישי, שבמקרה היה "קשה", אמר לעקרת-הבית: גברתי, אם יש לך פנאי לגשת בעצמך לחברת החשמל ולמי

אגב, המושג „מלאכה” הוא רחב מאד בארצנו, ואין לחשוב כלל שכל בעלי-המלאכה יוכלו להיכלל באותה הגדרה מצומצמת, הנקבעת בחוק זה. הוא מתכוון גם לאלה העוסקים במקומות נידחים בתעשייה, בתנאים קשים ביותר, לא רק שאלת החומר הגלמי החלים קיימת כאן: קיימת כאן שאלת קיום חמורה מאד, ואני רוצה לעמוד במיוחד על תעשיית בית של נשים.

תבריי-הכנסת, נודמן לי לבקר במעברות ובמחנות הקיץ מים עדיין אצלנו. למשל, ביקרתי בצריף ארוך וצר בו התגוררו עשרות משפחות מתימן. לכל משפחה הוקצב שטח מצומצם של מיטה, ארון וארגז ואולי עוד משהו. אותה אשה צעירה או זקנה, העוסקת בקליעה או טוויה והחומר הגלמי עלידה — מה רב הניצול של עבודתה, מה מועט הוא השכר היחיד, ממנו מתפרנסים היא וגם ילדיה.

בחוק אמנם נכללים סוגים של מקצועות כגון אריגה, רקמה, טוויה וסריגה. מי יגאל את כל אלה העוסקים בתעשיית בית, מי יקפיד על מינימום יכולת להתקיים מעבודתם, ולשווק את תוצרתם במחירים אנושיים פתוח או יותר, שיאפשרו להם להמשיך במקצוע זה?

אני רוצה לייחד דברי לעוד הערה שחבר-הכנסת בבה התנגד לה. הוא אמר שענין זה נוגע כולו למשרד-המסחר והתעשייה, אשר בו קיימת מחלקה מיוחדת לבעלי-מלאכה. הוא מתפלל לאותה שותפות שקובעים כמה סעיפים בין שר-המסחר והתעשייה ושר-העבודה. אני חושבת שכולנו נסכים לכך כי דאגתה של שרת-העבודה נתונה לא רק לפועלים, כי אם לכל העוסקים במלאכה, ובעבודה, גם אם מלאכה זו היא תעשייה עצמאית ופרטית. אני חושבת שכאן מוכרתה להיות עבודה משותפת, באשר בידי משרד-העבודה מרוכזת ההכשרה המקצועית והדאגה לעבודה. אנו יודעים שבפיקוחו של משרד-המסחר והתעשייה יש רק בית-ספר מקצועי אחד, וכן יש בתי-ספר מקצועיים הנתונים לפיקוחם של משרדים אחרים, כגון: משרד-התחבורה. אך ביחוד לאחר ההחלטה האחרונה, שלפיה עברה מחלקת ההכשרה המקצועית לדי משרד העבודה, איך אפשר שלא תהינה חוות-דעת משותפת בכל הענינים בסעיפים בהם הוזכר שר-המסחר והתעשייה? לדעתי יש לצרף גם את חוות-דעתו של שר-העבודה — במקרה זה של שרת-העבודה — לגבי הנדון בסעיפים 7 (ד), 9 (X) ו-10 (X).

נודעת חשיבות רבה לחוק זה, אם כי אינני מתעלמת כלל מן הקשיים העצומים בביצועו. הוא יצטרך גמישות רבה, ייתכן שלא יוגשם בבת אחת, אלא לאחר תהליך של שנים. אולם המגמה להגלת את רמת החיים, להעלות טיב התוצרת, היא הכרחית לביסוסנו הכלכלי.

על כן אני תומכת בהעברת החוק הזה לוועדת-העבודה — או לוועדת-הכלכלה, כפי שיוחלט — לדיון פרטי הסעיפים.

שלמה פרלשטיין (הציונים הכלליים):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אני מלא ספיקות והי סוסים לגבי החוק המוצע, ואני מקווה שהוועדה תעביר את החוק תחת שבט הביקורת ותביא אותו לקריאה שנייה ושלישית בצורה מתוקנת ומשוכללת. יש לי ספיקות אם החוק עשוי בכלל לקדם התפתחות הרמה המקצועית של בעלי-המלאכה, אפילו בלי לקבל את המגמה ודברי ההסבר של כל בעלי-המלאכה בארץ.

מי שמכיר את ההיסטוריה של חוקי האומנים בארצות אירופה במאה האחרונה, יסכים אתי, שהמלחמה הייתה נטושה ודוקא על שחרורם של כל משלחי-היד — המופיעים בחוק

האיכות הגרועה שהיא נעשית ביד בלתי-אומנת. יש גם וחומר הגלם הגרוע משפיע על טיב המוצרים.

אולם אין כל ספק שחשיבות רבה נודעת להתמחות המקצועית. ההכשרה המקצועית חשובה בתעשייה ובמלאכה הדי עירה. בהזדמנות זו של הדיון על חוק זה ברצוני לייחד את דברי להתמחות המקצועית, למצב ההתמחות ולהכשרה המקצועית בארצנו, כי בלעדיה לא נוכל לבצע גם את החוק הזה. הן הוא איננו בא לקבוע סייג לאותם אומנים שישנם. חוק זה עומד להעלות בכלל את הרמה המקצועית של סוגי בעלי מקצוע רבים מאד, ועל כן חשובים לנו כלי-כך הכלים להכשרה המקצועית, שהם לצערנו מועטים מאד אצלנו.

בעזרת סעיף 4 שבהענקה, יסד משרד-העבודה קורסים למבוגרים, קצרים וממושכים, להצטיינות עד שנתיים. במשך ארבע שנים מאז קיום המדינה, עברו ארבעים אלף בוגרים קורסים להכשרה מקצועית, ומרביתם עולים חדשים. אני רוצה לומר שהיתה כאן דאגה דוקא לעולים החדשים. שלושים אלף איש למדו מקצוע חדש, ועשרת אלפים השתלמו במקצועות שונים. ישנם קורסים שונים לבעלי-מלאכה, בהם מבקרים המעוניינים שלושה-ארבעה ימים בשבוע. ישנה פעולה להשתלמות שוליות, וחשיבות עצומה יש לחוק התניכות שקיבלנו רק אמש.

אולם גודה שהבעיה של ההכשרה מקצועית בקרב הנוער חמורה עדיין עד למאד. לא מומן דנו על הקצב החינוך וראינו שהסעיף זה הוצא מתחומו של משרד-החינוך והועבר למשרד-העבודה. אם כן, כל דאגתנו נתונה עכשיו לכך שענין ההכשרה המקצועית, שאנו זקוקים לה כלי-כך, יתרחב לאחר שעבר למשרד זה. כי עד היום, ארבעים מתוך חמישים בתי-הספר המקצועיים הקיימים בארץ הם בידי מוסדות ציבוריים: 25% מיסודו של „אורט”, ו-25% מיסודו של מועצת התיכונות ומועצת הפועלים. כיום מגיע מספר הלומדים ל-4644 בסך-הכל, מהם 1240 הן בנות, הלומדות בעיקר מקצועות תפירה, משק-בית ופקידות. בסך-הכל נלמדים תשעה-עשר מקצועות, והגיוון של מקצועות אלה אינו מספק את צרכי המעשק שלנו. מקצועות רבים שהזנחנו דורשים עידוד, כגון: סנדלרות, סנדלרות אורטופדית, נגרות, אריגה ועוד. בעיקר נפר צים המקצועות הטכניים.

יש לציין ששכר-הלימוד הגבוה אינו מאפשר לבקר בבתי-ספר אלה לאותן שכבות רחבות של אלפי נוער, הנמצאים עדיין ללא כל השגחה וטיפול, גם במעברות, גם בשיכונות עולים, וגם בפרברי הערים. גם אם ינתנה הנהגה, מגיע שכר-הלימוד למינימום של 50 לירות, ולמאכסיומים של 150 — 180 לירות. זוהי הסיבה, שבגללה יש עד היום מקומות פנויים בבתי-ספר מקצועיים רבים, משום חוסר יכולת לשלם שכר-לימוד זה.

אני רוצה לציין שלא תמיד נתבעת מחניך בית-ספר שגמר את בית-הספר המקצועי תעודת גמר, וזהי מכשלה לא-קטנה; זה מחליש את מתח הלימודים. אגב, לקראת השנה הבאה יעלה שכר הלימוד עוד יותר עקב ההתייקרות. איך נמצא איפוא את הפתרון לבעיה המקצועית?

יש לדאוג לטטיפנדיות, ביחוד לנוער שאין ידו משגה לשלם את שכר-הלימוד.

נודמן לי לבקר בבתי-ספר ערב לנוער העובד, והוברר לי שם שמרבית הנערים והנערות העובדים במקצועות שונים, לא קיבלו כל הכשרה והם צמאים לה מאד — נערים ונערות כאחד.

אכן, לא במהרה יקיף החוק את אלה העושים במלאכה.

ועוד דבר. לא ברור לי לגמרי, מדוע מחוייב המועמד לבחינה להביא תעודה המעידה על אופיו הטוב, תעודה שאין לנו דורשים אותה כמעט בשום מקצוע אחר.

אני מסיים במה שהתחלתי, שיש לקוות שהוועדה תעבד את החוק מחדש באופן יסודי, כי אחרת עלול החוק לעצור את ההתפתחות הטבעית של ההתעסקות במלאכה, במקום לפתחה ולהרחיבה.

שר-המסחר והתעשיה פ. ברנשטיין :

אדוני היושבי ראש, כנסת נכבדה, בדיון על הצעת החוק היתה לי לעתים ההרגשה, כאילו החברים המתווכחים טעו בשמו של חוק. כל הגשתי הצעת חוק לפתרון כל בעיית המלאכה, אבל למעט הדברים יש שני נושאים שהם קרובים לנושא של החוק הזה: מצד אחד, חינוך המקצועי, ומצד שני, כל יתר בעיות המלאכה; שיווק, חמרי-גלם, אשראי. ברור שהחוק הזה אינו מתיימר לפתור שאלות אלו, פרט לחינוך המקצועי.

הערה שניה. אני קובע בשמחה שהתקדמו בינתיים ברוח הליברליות, וששום נואם לא התנגד לעובדה שהחוק חלש מאוד. כאשר אני עובר על סעיפי החוק, מתברר שאולי רובם הגדול של בעלי-המלאכה לא יצטרך לעבור בחינה. היה אפשר לחשוב שחברי-כנסת זה או זה יתנגד לליברליות כזאת, אבל אני קובע בסיפוק שהתביעות היו רק להתרת יתר של הרצועה. שנים מחברי-הכנסת, אחד ממפא"י ואחד מסיעת תנועת החרות, ואפילו חברי, חברי-הכנסת פרלשטיין, דרושו שרק יש שרועה, ייבחו ויקבל תעודות אומן, כדי שיוכל לתלות שלט, ותו לא, וכל מי שאינו רוצה בכך — לא יהיה חייב לעשות זאת. ראשית כל, כדי לאפשר זאת, לא היה צורך בחוק זה, ייתכן שאפשר היה לעשות זאת עליידי הסכם באי-גוד המקצועי של בעלי-המלאכה. בכל זאת, אינני חושב שאפי' שר להסתפק בפקולטטיביות כזאת, בשים לב לשתי המטרות שהחוק רוצה להשיג: הגנה על הציבור, על כל פנים, ביחס לאותם המקצועות שבעל-מלאכה בלתי-מוסמך הוא שם סכנה ממשית. בשטח זה, בוודאי, צריך היה לעמוד על בחינה אוב-ליגאטורית, ויש עכשיו מקצועות לא מעטים כאלה. אולם המטרה היא לא רק הגנה על הציבור, אפשר לומר שמפני קונדיטור לא מומחה ביותר, יתגונן הציבור עליידי כך שלא יאכל את העוגות שהוא יאפה, אולם גם זה אינו פשוט כל-כך, כי קודם כל צריך לאכול את הפרודוקטים שהקונדיטור הזה מייצר, וייתכן שאחר כך כבר יהיה מאוחר מדי. אנחנו רוצים לא רק בהגנה מפני בעל-המלאכה, אלא שבית-המלאכה יהיה מקום של התמחות נוספת לפועלים ולחניכים, ולשם כך רצוי ונחוץ שמי שיעמוד בראש המפעל הזה, יהיה מומחה ובעל מקצוע, ואולי זהו עיקר הכוונה של החוק, מפני שב צדק הודגש פה שאחת מבעיותינו החשובות ביותר היא הכשרת כוחות מקצועיים מאומנים ומפותחים. אינני יכולים לפתור את הבעיה הזאת אך ורק עליידי בתי-ספר מקצועיים. אנחנו מחפשים גם דרכים אחרות כדי לתת לפועל הצעיר אפשרות לקבל חינוך מקצועי, גם בבית-החרושת וגם בבית-המלאכה, ופה אנו נוגעים בבעיית השוליות. בית-המלאכה, אולי עוד יותר מבית-החרושת, הוא המקום שיוכל לתת חינוך מקצועי נוסף לשוליה, מפני שבו אפשר לטפל בחניך באופן אינדיבידואלי ואישי, וגם חלוקת העבודה אינה מכנית כל-כך כמו בבתי-החרושת הגדולים, אשר ברובם היא נעשית כיום לפי שיטת הסרט הנע. ובכן, דעתי היא שאמנם אפשר להכניס בחוק זה הרבה תיקונים ושינויים, וכבר אמרתי שהממ"שלה לא תעמוד, דומני, על קצו של יוד בענין זה או זה, אבל אולי זו הנקודה האחת שבה אי אפשר לוותר אם נשאר מן

הנידון בשם הכולל „מלאכה“ — מן הצורך ומן התנאי שה-התעסקות במלאכה תהיה מותנית בתעודת-אומן באותה מלאכה. באחד החוקים הראשונים שנתקבלו עליידי הקונגרס הצרפתי אחרי המהפכה, היה ביטול האסכולוביות במקצוע עית המלאכה והצורך בתעודות אומן. ואינני חושב שיבוא מישהו ויטען, שעליידי שחרור מבחינות אומן כמעט בכל ארצות אירופה ירדה הרמה המקצועית בכיאה האחרונה.

החוק המוצע בצורתו הנוכחית מחזיר אותנו, לדעתי, אחורנית, לתקופת ה„זנפסטי“, לחוגים סגורים וכסגורים של בעלי-מלאכה.

ניסוף לזה, החוק אינו מבחין במידה מספקת בין מה שנקרא „בחינת חניך“ ובין מה שנקרא „בחינת אומן“, ויש כאן ערבוב פרשיות, שמצד אחד בסעיף 3 נאמר, שאסור לשום אדם לעסוק במלאכה בלי תעודת-אומן, ומצד שני — בסעיף 8 קובע החוק שמי שקיבל תעודת-חניך ועבד במקצוע אחר — כח שלישי-שנים, אינו צריך לעבור את בחינת האומן. אם כן, בחינת האומן איננה הדבר הקובע, אלא ההתמחות היא הקרובע.

אולם קשה לי כלל לרדת לסוף דעתו של המחוקק בחוק הנידון, אם תכליתו ומגמתו להבטיח את הרמה המקצועית של כל בעלי-המלאכה, הרי סעיף 4 המטפל בשתופות ובגוף מאוגד, הורס ושם לאל את מגמתו היסודית של החוק, כי סעיף זה קובע, ששתופות רשאית לעסוק במלאכה כבעל-מלאכה אם לפחות אחד מהשותפים הוא אומן באותה מלאכה, והוא הדין לגבי גוף מאוגד, ולפי זה יכולה כל קבוצה — בלי כל הגבלה במספר החברים — לעסוק בכל מלאכה, אם יש בקבוצה זו חבר אחר שקיבל תעודת-אומן, כי כל קבוצה תסתפק במינימום שהחוק קובע, זה יביא להתאגדות של בעלי-המלאכה הבודדים, והתאגדות זו תשפיע לרעה על הרמה המקצועית, והתוצאות תהיינה בהכרח הפוכות לכוונת המי-חוקק, עליידי צמצום ההתחרות החפשית בין בעלי-המלאכה הבודדים והאומנים.

ניסוף לזה מכביד החוק בצורתו המיוגשת על קליטת העילה, ויביא לידי אבטלה בין בעלי-המלאכה מהעליות האי-חזונות, שהתבססו בפרט בערים הנתשטות, כי החוק קובע, שאלה שאין בידם תעודת-אומן מחוץ-לארץ, יכולים להמשיך בעבודתם רק אם יוכלו להוכיח, להנחת דעתו של המנהל, שעסקו בארץ במלאכה כבעלי-מלאכה שתי שנים לפחות מתוך חמש שנים שקדמו לתחילת תקפו של חוק זה.

לי נראה שצריך לשנות את מגמת החוק באופן יסודי. ברור שרצוי להנהיג בחינות אומן, אם כי לא דוקא בצורה שהחוק מציע, ולחלק תעודות-אומן, אבל זה יכול להיות לגבי בעלי-המלאכה זכות ורשות, אבל בשום פנים לא חובה ואיסור התעסקות במלאכה בלי תעודת-אומן. במקצועות אלה יש סלקציה טבעית. אלה המבינים את העבודה ועושים את מלאכתם אמנה, מצליחים ועולים, ואילו אלה שיש להם ידי-עות קלושות במקצועותיהם, חיים לקיוחותיהם הולך ומתמעט.

עליידי חקיקת חוק לא נהוג את רמת הראשונה ולא נשיג את מטרנתו. מה שנחוץ לנו בראש הראשונה הוא — בתי-ספר למלאכות וקורסים להשתלמות.

אולם יש עוד הגבלה אחת בחוק, שאי-אפשר לעמוד בה במציאות, והמדובר הוא בחלוקת המלאכות בתוספת הראשונה, יוצא איפוא שבעל-המלאכה יצטרך לפעמים לעבור כמה בחינות, כי לא נגיע לספציאליזציה כפי שמציעה התוספת, וגם בחוק עצמו אין סעיף המאפשר לעמוד שנית בבחינה, לאחר שנכשלים בפעם הראשונה.

גלם לתעשייה. הבעיה הקיימת היא שונה במקצת, ואולי זוהי אירוניה שהיא מתרכזת דוקא במשרדי שלי. בעליה-המלאכה, כמו בעליה-התעשייה, רוצים להיות בעצמם היבואנים של חמרי הגלם, והסוחרים מתנגדים לכך. הדרך שאנו הולכים בה, היא דרך של פשרה, כמו בהרבה בדברים אחרים.

עכשיו אני נוגע בשאלת האשראי. כידוע, שאלה זו היא חכורה בכל המדינה עתה, מפני שהממשלה מנהלת מדיניות של דפלואציה. מדיניות זו קשורה תמיד בתופעות של צמצום האשראי. אף אם הכמשלה עצמה אינה מצמצמת את האשראי, הרי הוא מצטמצם. עתה הוחלט על הקמת באנק למלאכה, וה' ממשלה משתפת בהוננו של הבאנק הזה. דומני, הדבר כבר נמצא בשלב של ביצוע, ואני סבור שהוא יפתור במידה גדולה את בעיית האשראי למלאכה, ומה גם שבעליה-המלאכה אינם זקוקים לאשראי בסכומים גדולים.

עד כאן הערות ביחס לבעיות שאינן קשורות בחוק במי שרים, ועכשיו הערה אחרונה על דבר הקשור בו במישרים.

ובכן, כל ארגון מקצועי — בין אם יש בו ריח פוליטי, ובין אם לאו — עלול בכל עת לשמש כמצעו לסגירת המבוק צוץ בפני אנשים חדשים. הנטייה הזאת קיימת, אם כי מבחינה היסטורית היתה ההתפתחות שונה במקצת מזו שתיאר אותה יידי חבריה-הנסת אידיב כהן. נכון שאחרי המהפכה הצרפ' תית באה המגמה לשחרר את המלאכה מן הכבלים האלה, והשיבה לשיטה של הסדר באה בזמן הרבה יותר מאוחר, כמאה שנים אחרי זה. צריך לבחור בין חופש גמור ללא הס' דר, ובין הסדר יחד עם סכנה של שימוש לרעה בהסדר כזה לשם סגירת המקצוע בפני אחרים, בין שהם עולים חדשים ובין שהם אנשים הרוצים לשנות את המקצוע. היו חקירות בענין זה ביחס למקצועות שונים. אוכל רק לומר שהחוק, כפי שהוא מונח לפנינו, מצמצם את הסכנה הזאת כמעט עד אפס. כל הסכנה היא עכשיו בכך, שאחד מן הבוחרים מתמנה לפי הצעת ארגון בעליה-המלאכה. רבותי וידידי, אם נצליח בכל שטח לצמצם את הסכנה הזאת של „קלווד שופס" או סגירת המקצוע בפני אנשים חדשים, כפי שעשינו זאת בהצ' עת חוק זו, הרי נמצאנו נשכרים לא במעט.

הי"ר י. שפרינצק :

היאל ולא שמענו הצעות אחרות, אני מעמיד להצבעה את ההצעה להעביר את הצעת החוק לוועדת-הכלכלה.

ה צ ב ע

ההצעה להעביר את הצעת החוק לוועדת-הכלכלה נתקבלה.

החוק כולו רק בחינות פקולטטיביות, הרי יתרון החוק מתכנו, ואת המטרה הזאת אפשר להשיג בצורות אחרות. מלבד זאת, אינני מאמין שכוח-המשיכה של השלט והפרסום יהיו בו כדי להביא את כל בעליה-המלאכה לבחינות אלו. אולי במקצועות מסוימים יוכל דבר זה להביא תועלת, אבל סבורני שעד כדי כך אין אנו צריכים להרחיק לכת בחוקנים.

ועכשיו כמה הערות על דברים שאינם קשורים בחוק במישרים, אבל הם כשלעצמם חשובים מאד. חבריה-הנסת כבה אמר, שהוא מנצל את ההודמנות הזאת כדי לדבר על עניני מלאכה בכלל, מכיוון שאין הרבה הודמנויות לעשות זאת. הואיל והדאגה למלאכה הזאת היא במסגרת הענינים של מש' רדי, אני מוכן להשיב בהודמנות זו על הביקורת הזאת.

היה ברור לנו שהמחלקה למלאכה היתה חלשה במקצת, ואנו עשינו צעדים לחזק אותה. אני מקוה שהחיווק יורגש בזמן הקרוב. קיימת כמוכן השאלה, מה בדיוק צריכה מחלקה כזאת לעשות, אבל זוהי שאלה לגבי מחלקות ממשלתיות רבות. במקרה זה, השאלה נשאלת מכיוון שהענינים המקצועיים עייים עליידי הארגון המקצועי, והשאלה היא : באיזו דרך ובאיזו צורה צריכה הממשלה לספל בדברים אלה ? ביי קשתי מן האיש המטפל בכך שיגיש לפני תכנית מפורטת, במה תטפל המחלקה, ודומני שהדברים מניחים את הדעת, ואנו נוכל ללכת בדרך זו.

קיימות שתי שאלות עיקריות נוספות בשטח המלאכה, עלי לציין שברגע זה אין שאלת חמרי הגלם חמורה כמו שהיתה, ונדמה לי שאין גם תלונות מבתי-המלאכה על מחסור בחמרי גלם. יש יוצא מן הכלל אחד, ופה אני נוגע בתלונות על אימתן רשיונות למאפיות או כיוצא בזה. הרי יודעים אתם שעד היום היה נמשך הקיצוב של הלחם והקמח, ומשום כך איננו יכולים להרחיב באופן בלתי-מוגבל את מספר הרש' יונות של העובדים או המטפלים בדברים אלה. אם נעשה זאת, נהא אנוסים, בפשיטות, להקטין את הכמות שאנו מספ' קים לאחרים. יש מקרים שגם חברים טובים באים אלי ומ' בקשים לסדר באופן מיוחד רשיון למען מקרה סוציאלי או משהו דומה, ועלי לומר שמונחות במשרדי מאות בקשות כאלו. אילו נענית לאחת מהן, הרי גם הדרישה של השאר היתה מוצדקת, והייתי חייב להיענות גם להן. אין כל אפי שרות לעשות זאת ברגע זה, ואין זו שאלה של חמרי גלם. זוהי שאלה של הרחבת ענף מסויים מעל ליכולת לספק בכלל את חומר הגלם ששמו : קמת.

אני חולק גם על מי שאמר שכיום קיימת בעיה של חומר

ד. חוק המועמדים להתיישבות חקלאית, תשי"ג — 1953 *

(קריאה שניה וקריאה שלישית)

ההערות שהצביעו על הצורך להבטיח בחוק הזה, אשר במי' דה ניכרת יוצא מגדר החוקים הרגילים שלנו, את הנפגע או את מי שעלול להיות נפגע על-ידי החוק, — להבטיחו מפני שרירות ואפשרות של פגיעה בלתי-מוצדקת. הוועדה הלכה בכיוון של הבהרת-יתר של הסיבות העלולות להביא לידי הפ' עלת החוק לגבי מועמד, בכיוון של הבטחת זכויות המתיישב שיובא לדיון לפני הוועדה, וכן הבטחה הוגנת של זכויותיו במקרה שעליו לעזוב את הישוב, אם היו לו השקעות וכי'.

השינויים העיקריים חלו בסעיפים 6 ו-8, שהורחבו במי' דה ניכרת וחולקו לכמה סעיפים.

הי"ר י. שפרינצק :

אנחנו עוברים לסעיף ז' בסדר-היום: חוק המועמדים להתיישבות חקלאית. רשות-הדיבור ליושב-ראש ועדת החוקה, חוק ומשפט.

משה אונא (י"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט) :

חוק המועמדים להתיישבות חקלאית, שעורר ויכוח נוקב בקריאה הראשונה, חוזר מן הוועדה עם שינויים ניכרים למדי. הביקורת, שנשמעה בקריאה הראשונה, השפיעה לא במעט על דיוני הוועדה ועל סיכומיה. הוועדה ניסתה להתחשב בכל

עין מכך שבמקרים לא מעטים עשוי סעיף זה בכלל לבטל את האפשרות של הפעלת חוק זה; אבל, כפי שאמרתי, הסיכמה הוועדה — מתוך המגמה להבטיח עד לגבול האפשרי את הזכויות המוצדקות של המתיישב — גם לצמצום האפשרות של שימוש בחוק זה, כאמור.

בסעיף 5, למרות כל ההצעות שהוצעו, לא באה הוועדה לידי המסקנה שיש לשנותו ולהוסיף לוועדת הביורור אספרות להחליט גם על משהו אחר מלבד דחיית התביעה או הרידת חקת המועמד מן הישוב החקלאי. הוועדה לא תהיה ועדה כזו אשר תוכל להטיל ענשים או אתראה על מישהו, כי במקרים כאלה צריך שתהא ביד הוועדה האפשרות להחליט החלטה ברורה לכאן או לכאן, ולא יוכל להיות מקום לכך שהיא תטיל ענשים או תתן אתראה, את ענין האתראה הקדמנו כאמור לדינוני הוועדה עליידי סעיף 4 (ב). הוועדה לא מצאה שאפשר למסור ביד הוועדה הטלת ענשים, כי אין עסקה בכך, אלא עליה להחליט אם המועמד יוכל להשאר או לא.

עיקר השינויים חלו בסעיף 6. בלבשו הקודם אמר סעיף זה: "(א) ועדת ביורור לא תחליט על הרחקת מועמד מישוב חקלאי, אלא אם שוכנעה כי נתקיימה במועמד אחת מאלה: (1) הזניח עיבוד משקו; (2) השתמש במקרקעים או במיטלי טלים, שקיבל ממוסד מיישב לצורך התיישבותו, לתכלית שור-נה מוז שלשמה קיבלם; (3) לא מילא חובה שהוטלה על המת-יישבים עליידי הישוב החקלאי; (4) הפר שלום החברה בישוב החקלאי; (5) נהג אורח חיים מנוגד לאורח חייו של הישוב החקלאי".

הוועדה קבעה נוסח הרבה יותר זהיר וגמיש הקובע ש"הוועדה לא תחליט על הרחקת מועמד מישוב חקלאי, אלא אם שוכנעה שנתקיימה במועמד אחת מאלה: (1) מוניח, דרך קבע, את עיבוד משקו ללא סיבה מספקת לכך"; עליידי כך רצינו למנוע שמקרה חד פעמי מסויים יוכל להביא לידי כך שיוכלו להרחיק מועמד ממקומו. נוסח זה מבטיח שלא יורחק מועמד מישוב חקלאי, אלא אם כן הונחתו היא ענין שבקבע, והמתיישב לא יוכל להראות על סיבות מספיקות שאילצו אותו להזנחה זו.

בסעיף 6 (א) (2) נאמר: "גורם ביודעיין נזק למקרקעים או למיטלטלים שקיבל ממוסד מיישב לצורך התיישבותו, או מש-תמש בהם, דרך קבע, שלא לצורך התיישבותו תוך כדי הזנחת השימוש בהם במידה הדרושה לצרכי התיישבותו"; נוסח זה בא, ראשית, להבטיח שהמועמד יורחק רק אם גרימת הנזק תיעשה ביודעים ומתוך כוונה, ושנית — אם קיבל עליו עבוי דות אחרות עם כלי-העבודה שלו, שלא ייחשב הדבר שהוא משתמש במיטלטלים שלא לצורך התיישבותו, אם אין הוא מזניח את התיישבותו.

שלמה לביא (מפא"י):
 ואם אין הוא מסוגל?

משה אונא (יו"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט):
 צריך להתאים מקרה זה לאחד המקרים שהוזכרו כאן. רצינו רק להבטיח את המתיישב, שאם הוא עושה, למשל, עבודות מחוץ למשקו ועליידי כך משתמש במיטלטליו, בכ-ליו ובכונותיו שלא לצורך התיישבותו, אבל לעשה אינו מזניח את המשק — להבטיחו שעל סמך זה לא יאפשר יא לבוא ולטעון נגדו את טענת ההזנחה.

הסעיף השלישי והסעיף החמישי אשר עוררו את עיקר ההתנגדות, השתנו במידה ניכרת מאד, עליידי שצירפנו את שני הסעיפים האלה לסעיף אחד, ותלינו את הפעלתם בהסרת התקנון. ההבדל בין הניסוח הקודם ובין הניסוח המוצע עכ-

בסעיף הראשון, סעיף הפירושים, הוכנסו כמה שינויים. בהגדרת "מיסד מיישב" החליטה הוועדה להזכיר במפורש את הממשלה ואת ההסתדרות הציונית העולמית — הסוכנות היהודית לארץ-ישראל. הוועדה מצאה שרצוי להזכיר במפורש את המוסד העיקרי העוסק בהתיישבות, נתקבל חוק מיוחד הקובע את זכויותיו של המוסד הזה בשטח התיישבות, הוא חוק מעמד ההסתדרות הציונית. ומאחר שהמוסד הזה הוזכר, החליטה הוועדה שאם הנכון יהיה להזכיר גם את הממשלה כמוסד מיישב, אף גם כרנע אין היא עוסקת בשטח זה, על-מנת שלא יהיה צורך לאור זמן בהכרזה מפורשת מטעם שר-החקלאות, כפי שקבע החוק ביחס למוסדות מיישבים אחרים.

בהגדרה של "ישוב חקלאי" הוספנו, שהמושג יכלול לא רק מקום עצמאי המתיישב מחדש, אלא גם מקרה שחלק של ישוב מתווסף לישוב הקיים כבר, או שמישיבים ישוב בזמנים שונים. בהוספת הזאת באה להסיר כסף ולקבוע שהמקרה הזה כלול במסגרת החוק, אלא שלכך יש תוספת: "אם היה אותו מקום חלק מישוב שתושביו לא יושבו כאמור (כלומר, על-ידי המוסד המיישב), רואים כישוב חקלאי את המקום שיושב כאמור בלבד". יש מקרים שלישוב קיים מתווסף ארגון כחלק של הישוב, והכוונה היא שבמקרים אלה יחיל החוק רק על חלק מארגון זה.

הוספנו גם הגדרה של "מתיישב" ו"מועמד". בהצעה המקורית החולפו המושגים האלה, והם לא היו ברורים כל צרכם. הוועדה מצאה לנכון להוסיף הגדרה בענין זה.

בסעיף 2 שינינו שינוי ניכר בכך שצמצמנו את התקופה שאפשר לתבוע את המתיישב לפני הוועדה לשם הרחקתו, מחמש שנים לשלוש שנים. כידוע, גם בקריאה הראשונה דובר על השאלה, מה יכולה להיות התקופה המתקבלת על הדעת בענין זה, והוצעו הצעות שונות לצמצום התקופה. הוועדה קיבלה דעה זו, אולם מצאה שהתקופה המינימלית הכרחית כדי שאפשר יהיה בכלל להפעיל חוק זה היא שלוש שנים, ולכן דחתה הוועדה הצעות של צמצום יתר.

בסעיף 3 שינתה הוועדה את הרכב הוועדה. בהצעת החוק המקורית נאמר שאחד מחברי הוועדה ימנה מתוך רשימות בני-אדם שהוגשו לשר-החקלאות מאת מוסדות מיישבים. אנו השמטנו את ההוראה הזאת, מתוך רצון למנוע את הטענה שאנו נוהגים במסד המיישב את הסמכות להיות גם תובע וגם שופט. כאן בוודאי זהים שני הגורמים, מה שאין כן ביחס להסתדרויות הארציות, שם המסגרת היא רחבה יותר; זהו גוף ציבורי מסוג אחר, ואין כאן החשש שהוא יציע כחבר בוועדה מישהו המעורב בענינים העומדים לדיון לפניו.

בסעיף 4 הוכנס שינוי בכך שתלינו את האפשרות של הגשת תביעה מטעם הגוף התיישבותי הארצי או מטעם הישוב החקלאי, בהסכמת המוסד המיישב, או יותר נכון: נתנו למוסד המיישב סמכות להטיל וטו, אם הוא סבור שהתביעה אינה מוצדקת.

ועוד הוספנו תיקון חשוב, שלפיו יש צורך למסור התראה למתיישב שעומדים לדון אותו, חרשיים לפני הגשת התביעה. סעיף 4 (ב) אומר עתה: "מי שזכאי לתבוע על-פי סעיף קטן (א), לא יגיש את תביעתו אלא כתום שני חדשים מהיום שבו מסר למועמד התראה בכתב, שבה נדרש המועמד לחדול מן המעשים המפורטים בה, ושעליהם הוא עלול להיות מורחק מן הישוב כאמור בסעיף 6". פיסקה זו מצמצמת כמור-בן במידה ניכרת עד מאד את האפשרות להשתמש בחוק זה, ונותנת את האפשרות ביד המתיישב להבטיח לעצמו, עליידי שינוי דרכו, את הזכות להישאר במקום. הוועדה לא העלימה

שעול לקרות אם קובעים אינסטנציה שניה, ונהפוך את הישוב לגיהנום ואת מצבו של הנתבע לקשה ללא נשוא.

סעיף 8 בהצעת החוק, כפי שכבר אמרתי, לבש צורה שונה לגמרי. גם כאן עיקר הכוונה היתה להבטיח את זכויות הנידון, ועליידי כך להבטיח את הביצוע התקין של החלטת הוועדה. אלה הם העניינים שבהם דנים הסעיפים 8 עד 13. סעיפים אלה מבטיחים את הזכויות הנידונות וכן את הפיצויים של הוצאה לפועל, מתוך שקבענו, שהחלטת הוועדה כזו כצו פיצוי שניתן לפי חוק ההוצאה לפועל המחייב את המועמד וכו'.

הוספנו סעיף 11, המבטיח פיצוי בעד השבחות, דבר שלא היה בניסוח של הצעת החוק המקורית. יש מקרים שהי מועמד, עליידי עבודתו או עליידי כספו שהשקיע, הביא לידי השבחת חלקתו, ולא רצינו שיהיה ספק שיש לפצות אותו על ההשבחות האלה. הסעיף היה אומר: „השבוח המועמד, בהסכמת מוסד מיישב, על חשבונו הוא את המקרקעין שקיבל מהמוסד המיישב לצורך התיישבותו, עליידי הקמת מבנים, נטיעת מטעים או בכל דרך שהיא, תעריך הוועדה בהחלטתה את השווי של אותה השבחה בשעת ההחלטה, והי מוסד המיישב ישלם אותו כסום למועמד בשעת הפינוי וכו'.

את הסעיף, שהיה קודם לכן סעיף קטן 8 (א), הצבנו בסוף הסעיפים האלה, שדנים בפרוצדורה של הרחקה, והוא אומר: „היה הישוב שממנו מורחק המועמד גוף מואגד, רואים את המועמד כאילו הוצא מן הגוף הזה ביום שנוקבע עליידי הוועדה בהחלטתה, ובחבותו בגוף המוסד באתו יום”. כדי צריך להבהיר שבמקרה כזה אין חלה הפרוצדורה הרגילה של הרצאת איש כגוף מואגד, אלא כאן עצם החלטת הוועדה באה במקום הפרוצדורה, ואין צורך בשום פרוצדורה מסוימת שנמשכת שנתיים לגבי הוצאת חבר מן הגוף המואגד.

הוספנו, וזו הוספה חשובה במיוחד, סעיף 14 המחייב את הוועדה, שהיא פוסקת על הרחקה על סמך סעיף 6 (א) (3), זאת אומרת באותם המקרים שיש בהם משום הפרת התקנות עליידי איציות או נוהג אורחיים — במקרים אלה יש לתת לנידון אפשרות של התיישבות במקום אחר. הסעיף הזה אומר איפוא: (א) „לא תחליט הוועדה להרחיק מועמד מיישוב חקלאי על סמך העימים המפורטים בסעיף 6 (א) (3) אלא אם החיובי קודם המוסד המיישב, או אם היה הישוב ישוב מאורגן, הגוף ההתיישבותי הארצי, לתת למועמד משק אחר שלדעת הוועדה אינו פחות בערכו ובתנאי החזקתו מן המשק שממנו הוא הורחק; (ב) לא יורחק מועמד מיישוב חקלאי אלא לאחר שאישר יושבראש הוועדה שמשק אחר כאי מור הועמד לרשותו; (ג) כל שעבוד שהיה על משקו הקודם של המועמד יועבר על משקו האחר”. כאן בלא ספק הכנסנו תיקון גדול, בזה שהסירנו את הסענה, שאם מישהו אינו מתאים את עצמו לסדרי החברה המיוחדים של מושב או של מקום מסויים, אי אפשר לשלול ממנו את הזכות להתיישבות חקלאית. סעיף זה מטיל חובה כבדה על המוסד המיישב, בצורה אלטרנטיבית על הגוף ההתיישבותי הארצי, והם יצטרכו לחפש מקום מתאים בשבילו ולתת לו אפשרות להתיישב במקום אחר.

הוספנו גם סעיף 15 שדן בשאלה: מי יכול להיות גוף התיישבותי ארצי. בסעיף א' בהגדרות נאמר רק, ששר-החקק לאות יכול לאשר גוף התיישבותי ארצי, בלי להגדיר הגבלות לפעולה זו של שר-החקלאות. הוועדה מצאה לנחוץ להגדיר בסעיף 15 ש„שר-החקלאות לא יסרב להכיר בגוף המארגן בני אדם להתיישבות חקלאית כגוף התיישבותי ארצי לענין חוק זה, אם 5 יושבים או יותר קשורים קשר ארגוני לאותו

שיו היא בזה, שהנוסח החדש אומר „והג להפטר חובות שתקנון הישוב מטיל עליו או חובות שהוטלו עליו עליידי הישוב החקלאי בהחאם לאותו תקנון”. כאן נאמר שכל מה שיכול להיות עילה לעבירה — צריך להיות ידוע למתיישב במסגרת התקנון, או כפי שאמר בסעיף 2, (2) „באותם המקרים שיש קשרו עד עכשיו, שבניאדם הלכו להתיישבות בלי שכבר קיבלו תקנון מושלם; ובמקרים אלה אפשר להפעיל סעיף זה אך ורק אם המדובר הוא בהפרת הכללים העיקריים של התקנון של הגוף המתיישב, כללים שודאי צריכים היו, לפי דעת הוועדה, להיות ידועים למתיישב.

שינינו גם את סעיף 4, וניסוחו הוא כלהלן: „והג להפטר את שלום החברה ביישוב עליידי מעשי אלמות או אימים במעשי אלמות”. מצאנו לנכון, קודם כל, לקבוע שוב שאין זה יכול להיות מקרה מסויים שמישהו הפסד פעם את שלום החברה, כי אם המדובר הוא באנס, אדם המנסה לממש את תביעותיו בדרך של אלמות. פירטנו כאן, שצריכה להיות הפרת שלום החברה או עליידי מעשי אלמות או אימים במעשי אלמות, שיש בהם משום הפרת שלום החברה. בכך רה כזאת אנו סבורים שהבטחנו הבטחה מאכסימלית את זכויות המתיישב, ועל סמך ניסוח זה, הוועדה אשר תרון אותו לא תבוא לידי עיוות הדין או פגיעה באדם והרחקתו אם אין הוא ראוי לעונש זה.

בסעיף קטן (ב) של סעיף 6 השמטנו את המלה „בלבד”. זאת אומרת, שנוסח הסעיף כיום הוא: „הוועדה לא תחליט על הרחקה מועמד מיישב חקלאי בשל השקפותיו”. בנוסח הקודם היה כתיב „בשל השקפותיו בלבד”, והוועדה סברה שתוספת זו אפשר להבינה כאילו הדבר יכול להיות נימוק נוסף לנימוקים אחרים, שבסופו של דבר יכולים להביא לידי הרחקתו. הניסוח החדש אומר בירוש שהשקפות אינן יכולות להיות עילה להפעלת החוק הזה. אם אין הוא עושה מעשים המקלקלים את סדרי החיים של הישוב — אין להפעיל את החוק נגדו.

בסעיף 7 שינינו כמה פרטים ביחס לסדרי הדין. הוספנו סעיף קטן ב' הקובע, שהוועדה תשמע טענות ותגבה ראיות במעמד התובע והנתבע או אחרי הזמנת כוין. עליידי השרי נוי הוה רצתה הוועדה להבטיח שלא יוכל להיות דיון בלי נוכחות התובע והנתבע — דבר שלא היה ברור דין צרכו בני סוח הקודם. לא יכול איפוא להיות חשש של דיון בלי מתיישב אפשרות מלאה לנתבע לשמור על זכויותיו ולהסביר את מצבו במלואו.

הוספנו גם סעיף קטן ד' הקובע שהוועדה לא תהיה קשור דה בדיני ראייה ותפעל בדרך אשר תיראה לה כמועילה ביד תר כדי להבטיח את בירור השאלות העומדות לדיון. דבר זה נעשה כדי לתת ביד הוועדה אפשרות מאכסימלית של חקיקה ושל בירור הניק, וכדי לתא הוועדה צמודה לסדרי החקירה ולדיני ראייה, שהם במידה רבה קשורים על העבודות האלה.

הוספנו גם סעיף קטן ו', הקובע שהחלטת הוועדה היא סופית. כוונתו של סעיף זה, שערעור רגיל אינו מתאים לפרוצדורה זו, הואיל ונשארת תמיד האפשרות של פניה לבית-דין גבוה לצדק. אבל ערעור משפטי רגיל בפני אינסטנציה שניה אינו יאה להיות זה. אנו סבורים שאם יש בכלל ערך לחוק זה כולו, הרי הוא כזה שאפשר להפעיל את הדיון בצורה שלימה ומרוכזת ולגמור אותו תוך תקופה קצרה. שאם לא כן — הרי לא רק שלא נתקן עליידי קבלת החוק הזה, אלא בוודאי גם נקלקל, אם דיון כזה עלול להמשך שנים, כפי

השתמש בהם בזהירות ובתבונה, אבל לא נוכל לוותר עליהם אם לא נרצה לסכן את המפעל כולו.

היו"ר י. שפרינצק:

אני רוצה להעיר למרצה הנכבד על הערתו — שאני לא כל-כך קיבלתי אותה — שההתיישבות שלנו וכל העניינים האלה הם יוצא-דופן, ויתר הדברים הם כשורה. אולי זה לה-פך, יתר הדברים הם יוצאי דופן, ודוקא ענין זה הוא כשורה. זה היה רק דרך אגב, אני מבין שחברי-הכנסת פרלשטיין רוצה להציע הצעה לסדר.

שלמה פרלשטיין (הציונים הכלליים):

אני מציע להפסיק עכשיו את הישיבה, כי ישנן חסתי-גויות רבות להצעת חוק זו.

היו"ר י. שפרינצק:

אמנם יש הרבה מאד הסתייגויות, אבל אנחנו יכולים לשבת עד שעה שלוש.

שלמה פרלשטיין (הציונים הכלליים):

אם לא נגמור היום, לא כדאי לפצל את הדיון בהסתי-גויות.

היו"ר י. שפרינצק:

נוכל לגמור, אם חברי-הכנסת יוותרו קצת על הדיבור סביב הסעיפים האלה, אילו ויתרו הכל על ההנמקות, אפשר היה לערוך הצבעה. אם אין מוותרים על ההנמקות, נשב עד שלוש, גם אם לא נגמור.

אני מצטער מאד שאנחנו מתעייפים עליידי אכילת-ביניים. ישנם מומנטים שכל האולם אחוז רעב. ועדת-הכנסת קיבלה החלטה זו מתוך הנחה שביום ד' אין יושבים כל היום, והסעודה המפסקת אפשר לעשותה בחיפזון. כאשר האולם מתמלא שוב, הכל עייפים. אני מודיע שכל זמן שהחלטה זו תהיה בתקפה, ישיבות הכנסת ביום ד' תהיינה כרגיל עד שעה 3. אני מזהיר על כך מראש, כי אי-אפשר לקבל החלטה לשבת עד שעה 3, וכבר בשעה 1.30 להיות מעוניינים בנסיעה לאיזה מקום.

עלי להודיע כי בשבוע הבא, לרגל יום חשעה באב, בא שינוי בסדר הישיבות. הישיבות יתקיימו ביום ד' וביום ה', ביום ד' תתחיל הישיבה בשעה 4.00 כרגיל, וביום ה' יהיו ישיבות משעה 11.00 עד שעה 5.00.

הישיבה הבאה ביום ד' בשעה 4.00.

גוף. בדרך זו, בכל אופן צמצמנו את הדיסקרציה של השר, שאינו יכול לסרב, במידה שגוף מסויים מוכיח שהוא באמת עוסק בפעולה התיישבותית, אף אם לא הגיע ליותר מאשר 5 יושבים. הוועדה מצאה שיש להגביל במובן זה, שלא יוכל לבוא גוף קטן ולהופיע כגוף התיישבותי ארצי, אם הוא מייצג ישוב אחד, שנים או שלושה, ועל סמך זה הוא רוצה להופיע כתובע בעניני החוק הזה.

גם בסעיף 16, שהיה קודם-לכן סעיף 9, הכנסנו שינוי המתאים לשינוי שחל בסעיף 2: כשם ששינונו שם את התקור פה מ-5 שנים ל-3 שנים, כך השתנתה גם כאן התקופה מ-5 שנים ל-3 שנים. לעומת זאת, שינונו גם את התקופה שאפשר להגיש את התביעה נגד מי שכבר התיישב לפני קבלת החוק הזה, משנה אחת לשנתיים, כדי לתת אפשרות לגופים הנו-בעים להשפיע על המתיישבים להיטיב את דרכם. כי אילו השארנו את התקופה של שנה, היינו מאלצים את הגופים החר-בעים להגיש את תביעתם אחרי תקופה קצרה, בלי להשאיר להם את האפשרות לגסות בדרך של שכנוע להשפיע על המת-יישבים להיטיב את דרכם. על כן מצאנו לנחוץ להאריך את התקופה הזאת משנה לשנתיים, ולדעתנו גם שינוי זה הוא לטיבת המתיישב, אף-על-פי שלכאורה יש בזה משום חומרה.

יש כמובן שורה שלמה של הסתייגויות. כמה מחברי הוועדה לא הסתפקו באותם השינויים שהכניסה הוועדה, ומ' ציעים שינויים אחרים, ואני מבקש לתת למסתייגים אפשרות להסביר את דעתם.

בסוף דברי אומר כמה מלים לעצם החוק. חוק זה הוא במידת-מה יוצא דופן במסגרת החוקים הרגילה, אלא שצרי-כים אנו לדעת שהמפעל ההתיישבותי שלנו הוא מפעל יוצא דופן, ואין להכניסו לתוך מסגרת רגילה של החיים התקינים במדינה המנהלת את ענייניה בצורה נורמאלית. אם כן, מפעל בלתי-רגיל זה תיבע לפעמים גם אמצעים בלתי-רגילים, כדי שאפשר יהיה להחזיקו באפיקים הרצויים. אך אם נראה שלפ-עמים יש משום קושי, ואולי אפילו משום עוול בהפעלת החוק הזה, הדבר הוא נחוץ והכרחי, כדי להבטיח את עצם המפעל ההתיישבותי, את שלמותם וכשר-פעולתם של הישו-בים, שבאופן אחר, במצב הנוכחי, יהיו נפגעים מאותם הבר-דיים שאינם יכולים להסתגל למסגרת והם מסכנים את הישוב כולו.

על כן אני אומר: בדיון שלנו בכנסת וגם בוועדה, צרי-כים אנו תמיד לשים לנגד עינינו את העובדה הזאת: המפעל המיוחד במינו והיחיד במינו תובע אמצעים מיוחדים, שאמ-נם אנחנו מצויים לעשותם עדינים ומתאימים לתפקידם, ולי-

נספחות

א. סדר-היום לשיבות רס"ז — רע"א

- א. שאילתות.
- ב. סיום הדיון על חוק תקציב הפיתוח (יוני — יולי 1953), תשי"ג — 1953 (קריאה ראשונה).
- ג. חוק האנאטומיה והפאתולוגיה, תשי"ג — 1953 (קריאה ראשונה).
- ד. תקציב משרד-הבטחון.
- ה. תשובת שר-הפנים על הדיון בתקציב משרד-הפנים.
- ו. חוק החניכות, תשי"ג — 1953 (קריאה שניה ושלישית).
- ז. חוק מועמדים להתיישבות חקלאית, תשי"ג — 1953 (קריאה שניה ושלישית).
- ח. חוק לתיקון פקודת העיריות, תשי"ג — 1953 (קריאה שניה ושלישית).
- ט. הצבעה על סעיף 37 של חוק עבודת הנוער, תשי"ג — 1953 (וקריאה שלישית).
- י. חוק ועד הלשון לישראל, תשי"ג — 1953 (קריאה ראשונה).
- יא. חוק האומנים, תשי"ג — 1953 (קריאה ראשונה).
- יב. חוק שירות המדינה (גימלאות), תשי"ג — 1953 (קריאה ראשונה).
- יג. חוק להסדר תפיסת מקרקעים בשעת חירום (תיקון), תשי"ג — 1953 (קריאה ראשונה).
- יד. חוק חמרי-נפץ, תשי"ג — 1953 (קריאה ראשונה).
- טו. חוק ביטול פקודת החקירה במקרי שריפה, תשי"ג — 1953 (קריאה ראשונה).
- טז. חוק לבטחון הגבולות (עבירות ושיפוט), תשי"ג — 1953 (קריאה ראשונה).
- יז. חוק לתיקון דיני העונשין (עבירות נגד המדינה), תשי"ג — 1953 (קריאה ראשונה).
- יח. חוק לתיקון דיני העונשין (דרכי עגישה), תשי"ג — 1953 (קריאה ראשונה).
- יט. חוק שעות עבודה ומנוחה (תיקון), תשי"ג — 1953 (קריאה ראשונה).
- כ. חוק הבלו על צמיגים, תשי"ג — 1953 (קריאה ראשונה).
- כא. חוק ההסגרה, תשי"ג — 1953 (קריאה ראשונה).
- כב. חוק תעשיית מברשות (הוראות מיוחדות), תשי"ג — 1953 (קריאה ראשונה) (הצעת חברת-הכנסת ת. למדון).
- כג. חוק להחלפת שטרייבאנק ומילווה-חובה (הוראות שעה), תשי"ג — 1953 (קריאה ראשונה).
- כד. חוק להחלפת שטרייבאנק ומילווה-חובה (הוראות שעה), תשי"ג — 1953 (קריאה שניה ושלישית).
- כה. חוק שירות לאומי, תשי"ג — 1953 (קריאה ראשונה).

ב. הצעת חוק עבודת הנוער, תשי"ג — 1953 *

נוסח מתוקן

22. לימוד ושעות עבודה
- (א) נמסרה למעביד הודעה בכתב מאת מוסד מוסמך להשתלמות, האומרת שנוער פלוני מבקר בימים מסויימים בשיעורי-ערב של המוסד, לא יועבד הנוער באותם הימים אחרי שעה 16.00.
- (ב) לא ינוכה משכר עבודתו של נער על שנעדר מהעבודה לרגל ביקור בשיעורי-ערב כאמור בסעיף-קטן (א), אלא אם המוסד המוסמך להשתלמות הודיע למעביד בכתב
- שהנער לא ביקר בשיעורים, ורק בעד השעות שבהן נעדר הנער מהעבודה על מנת לבקר בשיעורים ולא ביקר.
- (ג) לענין סעיף זה "מוסד מוסמך להשתלמות" פירושו — מוסד להשתלמות נוער עובד, ששר-החינוך והתרבות הסמיכו לכך ושפורסמה על-כך הודעה ברשומות.
- (ד) הוראות סעיף זה באות להוסיף ולא לגרוע מהוראות סעיף 4 (ג) לחוק לימוד-חובה, תש"ט — 1949, וסעיף 14 (א) לחוק החניכות, תשי"ג — 1953.

ג. הצעת חוק המועמדים להתיישבות חקלאית, תשי"ג — 1953

1. פירושים
- בחוק זה —
- "מוסד מיישב" פירושו — הממשלה, ההסתדרות הציונית העולמית — הסוכנות היהודית לא"י, וכל גוף אחר הער סק ביישוב בני-אדם על הקרקע, ושר-החקלאות, בהודעה ברשומות, הכיר בו כמוסד מיישב לענין חוק זה ;
- "גוף התיישבותי ארצי" פירושו — מקום שתושביו יושבו לשם התיישבות חקלאית, בין בזמן אחד ובין בזמנים שונים, על-ידי מוסד מיישב אחד או יותר או בעזרת גוף התיישבותי

* הצעת החוק וההסתייגויות פורסמו ב"דברי הכנסת", חוב' כ"ח (מושב שני), עמ' 1805.
 (1) ספר החוקים 26 מיום כ"ד באלול תש"ט (18.9.49), עמ' 287.

6. טעמים להרחקה
(א) הוועדה לא תחליט על הרחקת מועמד מיישוב חק לאי, אלא אם שוכנעה שנתיימו במועמד אחד מאלה:

(1) מזניח, דרך קבע, את עיבוד משקו ללא סיבה מספקת לכך;

(2) גורם ביוזעין נזק למקרקעים או למטלטלים שקיבל ממוסד מיישב לצורך התיישבותו, או משתמש בהם, דרך קבע, שלא לצורך התיישבותו תוך כדי הונח חת השימוש בהם במידה הדרושה לצרכי התיישבותו;

(3) ניהג להפר חובות שתקנון הישוב מטיל עליו או חובות שהוטלו עליו על-ידי הישוב החקלאי בהתאם לאותו תקנון.

(4) נוהג להפר את שלום התברה בישוב על-ידי מעשי-אלמות או איומים במעשי-אלמות.

(ב) הוועדה לא תחליט על הרחקת מועמד מיישוב חקלאי בשל השקפותיו.

(ג) בסעיף זה "חקנון הישוב" פירושו —

(1) הכללים אשר ההתחייבות לקיימם על-ידי מתיישב משמשת תנאי להתיישבותו באותו ישוב, בין שהמועמד עמד התחייב בהם בשעת התיישבותו ובין לאחר מכן; או

(2) אם אין כללים כאמור בפסקה (1) ותושבי הישוב אורגנו להתיישבותם לפני היכנס חוק זה לתקפו על-ידי גוף התיישבותי ארצי — הכללים העיקריים אשר התחייבות לקיימם על-ידי המתיישבים משמשת תנאי להתיישבותם, ואשר היו כלולים, בשעת התיישבותו של המועמד, בתקנון לרוגמה שנקבע על-ידי אותו גוף בש"ל יושבים שהיא מארגן את התיישבותם.

7. סדרי-ידון

(א) הוועדה לא תחליט בתביעה להרחקת מועמד מיישוב חקלאי אלא לאחר שניתנה לתובע, ליתר הזכאים לתבוע לפי סעיף 4 ולנתבע הזדמנות להביא בפניה את ראיותיהם ולהש" מייע את דברם.

(ב) הוועדה תשמע טענות ותגבה ראיות במעמד התובע והנתבע או אחרי הזמנתם כדיון.

(ג) לוועדה יהיו כל הסמכויות שאפשר להעניק לוועדת חקירה לפי סעיף 5 לפקודת ועודת-חקירה (י).

(ד) במידה שלא נקבע אחרת בחוק זה, לא תהיה הוועדה קשורה בדני ראייה והפעל בדרך שתיראה לה כמועילה ביותר לבירור השאלות העומדות לדיון.

(ה) הוועדה קובעת בעצמה סדרי יונה, במידה שלא נקבעו בחוק זה ובחקנות שהותקנו לפיו.

(ו) החלטת הוועדה היא סופית.

8. פיוני מקרקעים

(א) החליטה הוועדה על הרחקתו של מועמד מיישוב חק לאי, תיתום, ביום שנקבע על-ידי הוועדה בהחלטתה, כל התקשרות וכל זכות שעל פיהן מחזיק המועמד במקרקעים שלפי החלטת הוועדה קיבלם, במישרין או בעקיפין, ממוסד מיישב לצורך התיישבותו, לרבות כל המיבנים שעליהם בשעת ההחלטה.

ארצי, אולם אם היה אותו מקום חלק מיישוב שתושביו לא יושבו כאמור, רואים כישוב חקלאי את המקום שיושב כאמור בלבד;

"מתיישב" או "מועמד" פירושו — אדם שהתיישב בישוב חקלאי;

"ישוב מאורגן" פירושו — ישוב חקלאי הקשור קשר ארגוני לגוף התיישבותי ארצי.

9. הרחקת מועמד מיישוב חקלאי

אפשר להרחיק מועמד מיישוב חקלאי על-פי הוראות חוק זה, אם התביעה להרחקתו הוגשה לפני שמלאי שלוש שנים להתיישבותו בישוב.

10. ועדות

(א) שר-החקלאות ימנה ועדה אחת או יותר לענין חוק זה (להלן — "ועדה").

(ב) כל ועדה תהיה של שלושה. יושב-ראש הוועדה יהיה שופט שיתמנה על-פי המלצת שר-המשפטים, ואחד מתכרי הוועדה יתמנה מתוך רשימות בני-אדם שהיגשו לשר-החקלאות מאת הסתדרויות ארציות של חקלאים או מאת גיפים התיישבותיים ארציים.

(ג) מינויה של ועדה יכול להיות כללי או מסוייג.

(ד) הודעה על מינויה של ועדה ועל כתבתה תפורסם ברשומות;

11. תביעה להרחקת מועמד מיישוב חקלאי

(א) אלה זכאים לתבוע בפני ועדה מטעמים המפורטים בסעיף 6, כולם או מקצתם, את הרחקתו של מועמד מיישוב חקלאי:

(1) מוסד מיישב שעשה ליישוב המועמד על הקרקע;

(2) הגוף ההתיישבותי הארצי, שאותו ישוב קשור בו קשר ארגוני (להלן — הגוף ההתיישבותי המארגן);

(3) הישוב החקלאי באישור מוסד מיישב שעשה ליישוב המועמד על הקרקע, ואם הוא ישוב מאורגן— באישור הגוף ההתיישבותי המארגן.

בתנאי שהגוף ההתיישבותי המארגן יודיע למוסד המיישב על רצונו להגיש תביעה לפי פסקה (2), או לאשר הגישת תביעה לפי פסקה (3), לפחות חודש ימים מראש, ואם המוסד המיישב, לאחר התייעצות עם הגוף ההתיישבותי המארגן, יודיע בכתב על התנגדותו לתביעה, לא תוגש התביעה.

(ב) מי שזכאי לתבוע לפי סעיף-קטן (א), לא יגיש את תביעתו אלא כמות שני חדשים מהיום שבו מסר למועמד התראה בכתב, שבה נדרש המועמד לחדול מן המעשים המפורטים בה ושעליהם הוא עלול להיות מורחק מן הישוב כאמור בסעיף 6.

12. החלטה בתביעה

בתביעה להרחקת מועמד מיישוב חקלאי רשאית הוועדה— לפי שיקול דעתה, אך בכפוף לסייגים שבסעיף 6 — להחליט על אחת מאלה:

(1) לדחות את התביעה;

(2) להרחיק את המועמד מיישוב החקלאי.

(י) חוקי אי-כרך א, פרק כ"א, עמ' 152.

על פי סעיף 10, זכאי המוסד המיישב, לפי הוראות הוועדה, לזקוף לסילוק החוב כל סכום המגיע למועמד מהמוסד המיישב לפי סעיף זה.

12. פיצוי בעד מטלטלים
(א) השתתף המועמד בהוצאות רכישת המטלטלים שסעיף 9 חל עליהם, או נתן תמורה כלשהי בקשר לקבלתם, תעריך הוועדה בהחלטתה את השווי של ההשתתפות או התמורה האמירות, והמוסד המיישב ישלם אותו סכום למועמד בשעת מסירת המטלטלים.

(ב) היה המועמד חייב חוב למוסד המיישב מכוח החלטה על פי סעיף 10, זכאי המוסד המיישב, לפי הוראות הוועדה, לזקוף לסילוק החוב כל סכום המגיע למועמד מהמוסד המיישב לפי סעיף זה.

13. הפסקת חברות בנזק חאונד
היה הישוב שממנו מורחק המועמד גוף מואנדי, רואים את המועמד כאילו הוצא מן הגוף הזה ביום שנקבע עלידי הוועדה בהחלטתה, וחברותו בגוף תופסק באותו יום.

14. משקחלפיני
(א) לא תחליט הוועדה להרחיק מישוב חקלאי על סמך הטעמים המפורטים בסעיף 6(א)(3), אלא אם התחייב קורם המוסד המיישב או אם היה הישוב ישוב מאורגן, הגוף ההתחייבותי הארצי, לתת למועמד משק אחר, שלדעת הוועדה אינו פחות בערכו ובתנאי החזקתו מן המשק שממנו הורחק.
(ב) לא יורחק מועמד מישוב חקלאי אלא לאחר שאישר יושבראש הוועדה שמשק אחר כאמור הועמד לרשותו.
(ג) כל שעבוד שהיה על משקו הקודם של המועמד יועבר על משקו האחר.

15. חובה להכיר כגוף התיישבותי
שרהחקלאות לא יסרכ להכיר בגוף המארגן בניאדם להתיישבות חקלאית כגוף התיישבותי ארצי לענין חוק זה, אם המישה ישובים או יותר קשורים קשר ארגוני לאותו גוף.

16. הוראות מעבר
מי שמוסד מיישב ישב אותו בישוב חקלאי אחרי יום הקמת המדינה אך לפני תחילת תקפו של חוק זה, אפשר להרחיקו מן הישוב החקלאי על פי הוראות חוק זה, אם התביעה להרחקה היגשה לפני שמלאו שלוש שנים להתיישבותו או לפני שמלאו שנתיים מתחילת תקפו של חוק זה, הכל לפי המועמד המיאחר יותר.

17. ביצוע ותקנות
(א) שרהמשפטים רשאי להתקין תקנות הקובעות סדרי הדין בפני הוועדה.
(ב) שרהחקלאות ממונה על ביצוע חוק זה והוא רשאי להתקין תקנות בכל ענין אחר הנוגע לביצועו של חוק זה.

(ב) הוועדה תפרט בהחלטתה את המקרקעים, לרבות המיבנים, והמועמד וכל מי שמחזיק בהם מכוחו חייבים לפנותם ביום שנקבע בהחלטה.

(ג) היגשה ההחלטה למשרד ההוצאה לפועל, ימסיר המש"ר העתק ממנה למועמד ולכל מי שמחזיק במקרקעים מכוחו, ומן המסירה ואילך, ההחלטה כמוה כצו פינוי שניתן כחוק בהוצאה לפועל המחייב את המועמד ואת כל מי שמחזיק במקרקעים מכוחו, לפנותם ביום שנקבע בהחלטה.

9. מסירת מטלטלים
(א) אם הוועדה החליטה על כך, תיתום, ביום שנקבע על ידי הוועדה בהחלטתה, כל התקשרות וכל זכות שעל פיהן מחזיק המועמד במטלטלים שלפי החלטת הוועדה קיבלם, במי שרין או בעקיפין, ממוסד מיישב לצורך התיישבותו ולא יעברו לבעלותו.

(ב) הוועדה תפרט בהחלטתה את המטלטלים, והמועמד חייב למסרם למוסד המיישב ביום שנקבע בהחלטה.

(ג) הוגשה ההחלטה למשרד ההוצאה לפועל, ימסור המש"ר העתק ממנה למועמד, ומן המסירה ואילך, החלטה כמוה כצו מסירת מטלטלים שניתן כחוק בהוצאה לפועל המחייב את המועמד למסרם למוסד המיישב ביום שנקבע בהחלטה.

10. החזרת מינוח
(א) אם הוועדה החליטה על כך, יעמוד לפרעון, ביום שנקבע עלידי הוועדה בהחלטתה, כל מלווה שלפי החלטת הוועדה קיבלו המועמד ממוסד מיישב לצורך התיישבותו.

(ב) הוועדה תפרט בהחלטתה את הסכום של כל מלווה כזה, והמועמד חייב להחזירו למוסד המיישב ביום שנקבע בהחלטה.

(ג) בכל הנוגע להוצאה לפועל, החלטה כמוה כפסקדין סופי של בית משפט מיסדן המחייב את המועמד לשלם למורסו המיישב, ביום שנקבע בהחלטה, כל סכום כאמור.

11. פיצוי בעד השבחות
(א) השבית המועמד, בהסכמת מוסד מיישב, על חשבונו היא את המקרקעים שקיבל מהמוסד המיישב לצורך התיישבותו, עלידי הקמת מיבנים, נטיעת מטעים או ככל דרך שהיא, תעריך הוועדה בהחלטתה את השווי של איתה השבחה בשעת ההחלטה, והמוסד המיישב ישלם אותו סכום למועמד בשעת הפינוי.

(ב) הוועדה ראשית, אם היא סבורה שמן הדין לעשות זאת בשים לב לנסיבות המקרה, לקבוע בהחלטתה סכום, שמוסד מיישב ישלמו למועמד בשעת הפינוי כפיצוי על כל שבה כאמור שהשבחה המועמד, שלא בהסכמת מוסד מיישב, על חשבונו הוא מקרקעים שקיבל מהמוסד לצורך התיישבותו.
(ג) היה המועמד חייב חוב למוסד מיישב מכוח החלטה

הסתייגויות לחוק הנ"ל

ת. ט. ר. ב. מ. צ. י. :

במקום ההגדרה של "ישוב חקלאי" חבוא הגדרה זו: "ישוב חקלאי" פירושו — ישוב שאיננו כלול בתחום שיפוט של עירייה או מועצה מקומית ושחושביו עוסקים בחקלאות.

לסעיף 1

ח. ר. ב. י. מ. צ. י. :

בהגדרה "מוסד מיישב" והגוף התיישבותי ארצי, במקום "ורשהחקלאות בהורעה ברשומות הכיר בו" יבואו המלים "ורשהחקלאות באישור ועדת הכלכלה של הכנסת הכיר בו, בהודעה ברשומות".

„(ב) מי שתבע את הרחקתו של מועמד משוב חקלאי והוועדה החליטה להתרות במועמד, רשאי בכל עת, אף אם עברה התקופה האמורה בסעיף 2 או 16, לחדש את תביעתו אם לא לאחר ההתראה נתק" יים במועמד תנאי מן התנאים המפורטים בסעיף 6“.

לסעיף 6 (א)

ת. רובין מציע :
בפסקה (1) במקום המלים „בדרך קבע“ יבואו המלים „בידעין ובדרך קבע“.

מ. בגין ות. טובי מציעים :
למחוק פסקה (3).

ה. טובי ומ. בגין מציעים :
למחוק פסקה (4).

אם פסקה (3) תימחק, יש למחוק גם את סעיף־קטן (ב) (ג).

ע. דה מירמון מציעה :
בפסקה (4) אחרי המלים „את שלום החברה בשוב“ יתווספו המלים „או נוהג להפר את שלום ביתו“.

לסעיף 6 (ב)

ז. ורה פטיג מציע :
במקום המלים „בשל השקפותיו“ יבואו המלים „בשל השקפותיו הפוליטיות“, ואם הסתייגות זו לא תתקבל— המלים „בשל השקפותיו בלבד“.

ה. רובין מציע :

בפסקה (2) תיוספ ספא זו :
„ושהובא לידעתו של המועמד לפני התחלת התייש-
בותו“.

לסעיף 7

ת. טובי מציע :

במקום סעיף 7 יבוא סעיף זה :

7. על החלטת שופט־השלום בתביעה לפי חוק זה יהיה ערעור לבית־המשפט המחוזי, כאילו היה זה פסק־דין במשפט פלילי של בית־משפט שלום שיש עליו ערעור ללא נטילת רשות“.

ה. רובין מציע :

במקום סעיף־קטן (ה) יבוא סעיף־קטן זה :
„(ה) שר־המשפטים יקבע בתקנות את סדרי הדין בפני הוועדה“.

אם הסתייגות זו תתקבל, יימחק סעיף 17(א).

ה. רובין מציע :

למחוק סעיף־קטן (1).

מ. בגין מציע :

בסעיף 7, במקום סעיף־קטן (ו) יבוא סעיף־קטן זה :
„(ו) החלטת הוועדה תהיה מנומקת ובכתב, ועל החלטתה תהיה לנתבע ולתובע וכות ערעור לבית־ המשפט המחוזי, כאילו היה זה פסק־דין בתביעה אזרחית בפני בית־משפט שלום שיש עליו ערעור ללא נטילת רשות“.

לסעיף 8

ת. טובי מציע :

למחוק סעיף־קטן (2).

לסעיף 2

מ. ארם מציע :

בסופו ייוספו המלים „ואם אין לו הוזה עם המוסד המיישב או עם הגוף ההתיישבותי הארצי שבו נקבעי התנאים להתיישבותו באותו ישוב“.

ה. טובי מציע :

במקום המלים „לפני שמלאו שלוש שנים“ יבואו המלים „לפני שמלאה שנה אחת“.

ה. רובין מציע :

במקום המלים „לפני שמלאו שלוש שנים“ יבואו המלים „לפני שמלאו שתי שנים“.

לסעיף 3

ה. טובי מציע :

למחוק את הסעיף.

ה. רובין מציע :

(1) בסעיף־קטן (א), במקום המלים „שר־החקלאות ימנה“ יבואו המלים „שר־החקלאות, באישור ועדת־ הכלכלה של הכנסה, ימנה“.

(2) במקום סעיף־קטן (ג) יבוא סעיף־קטן זה :

„(ג) מינויה של ועדה יכול להיות לכל שטח המ־ דינה או למחוז מסויים או למחוזות אחדים“.

לסעיף 4

ה. טובי מציע :

במקום סעיף־קטנים (א) ו־(ב) יבוא סעיף קטן זה :
„(א) מיעמד אשר הונח את עיבוד הקרקע או לא מילא אחרי תנאי החוזה שלפיו היא מחויק בקרקע, רשאי הישוב או המוסד המיישב שאתו נעשה החוזה, לתבוע בפני שופט־שלום את הרחקתו של המועמד מהישוב החקלאי מהטעמים המפורטים בסעיף 6, כולם אי מקצתם“.

אם הסתייגות זו תתקבל, תוחלף ביתר הסעיפים המלה „יעדה“ במלים „שופט־שלום“, וההגדרות „ישוב מאורגן“ ו„גוף התיישבותי ארצי“ שבסעיף 1 — יימחקו.

מ. בגין מציע :

בסעיף־קטן (א), אחרי המלים „הרחקתו של מועמד מיישב חקלאי“ יבואו פסקות אלה :

„(1) הישוב החקלאי :

(2) המוסד המיישב שעשה ליישוב המועמד על הקרקע, אולם אם תבע המוסד לפי טעם מהטעמים המפורטים בפסקות (3) ו־(4) לסעיף 6(א), לא יהיה המוסד רשאי לתבוע אלא באישור הישוב או בהסכמתו ;

(3) הגוף ההתיישבותי הארצי שאותו ישוב קשור בו קשר ארגוני, באישור הישוב או בהסכמתו“.

לסעיף 5

מ. בגין מציע :

אחרי פסקה (2) תבוא פסקה זו :

„(3) להתרות במועמד“.

אם הסתייגות זו תתקבל, ייוספו לסעיף זה סעיף־קטן (ב) כדלקמן :

הטעמים המפורטים בפסקות (1), (2) או (4) של סעיף 6 (א), אלא אם הובטח לו דיור כל שהוא במי-קום השיכון שממנו תובעים את הרחקתו.

לסעיף 15

י. ה ר ר י ו ב. א ז נ י ה מ צ י ע י מ :
למחיק את הסעיף.

לסעיף 16

ח. ר י ב י ן מ צ י ע י מ :

במקום המלים „שלוש שנים להתיישבותו” יבואו המלים „שנתיים להתיישבותו ; במקום המלים „שנתיים מת-חילת תקפו של חוק זה”, יבואו המלים „שנה מתחילת תקפו של חוק זה”.

לסעיף 9

ת. ט ו ב י מ צ י ע י מ :
למחוק סעיף-קטן (ג).

לסעיפים 8 עד 13

ת. ט ו ב י מ צ י ע י מ :

בכל מקום שבו מופיעות המלים „ביום שנקבעו על-ידי הוועדה”, יבואו המלים „בתום שישה חדשים מיום פסקהדין”.

לסעיף 14

ת. ר ו ב י ן ו ה. ט ו ב י מ צ י ע י מ :

להוסיף סעיף-קטן זה :

„(ד) לא יורחק מועמד מישוב חקלאי על סמך אחר

סיכום הישיבות

ישיבה רס"ז (א' באב תשי"ג — 13 ביולי 1953)

היו"ר — י. שפרינצק.

א. שריהמשפטים פ. רוזן השיב לשאלות בדבר: הוצאת צויתפיסה והבטחת שיכון אלטרנאטיבי; רשיונות הנסיעה של תושבי נצרת; מפתח לקובץ פסקי-הדין של בית המשפט העליון.

ב. בדיין, בקריאה ראשונה, על חוק תקציב הפיתוח (יוני—יולי 1953), תשי"ג — 1953, השתתפו: ח. אריאב, ק. לוז, ב. אבניאל, מ. סנה, ש. לביא. שריהאוצר ל. אשכול השיב למתווכחים.

הוחלט: להעביר את החוק לועדת-הכספים.

ג. בסיום הדיון, בקריאה שניה, על חוק החניכות, תשי"ג—1953, השיב ה. ברגר (בשם ועדת-העבודה) למתווכחים. הוחלט: (1) לקבל את הסעיפים 1—27 ו-29—38 בנוסח הוועדה; (2) לקבל את הסעיף 28 בתיקונו של ה. ברגר; (3) לקבל את החוק.

ישיבה רס"ח (א' באב תשי"ג — 13 ביולי 1953)

היו"ר — ז. שפר.

שריהבריאות י. סרלין הביא לקריאה ראשונה את חוק האנאטומיה והפאתולוגיה, תשי"ג — 1953. בוויכוח השתתפו: ק. כהנא, ז. בן-יעקב, ב. צ. הראל, י. בן-אהרן, ד. ברירבהאי, א. אלטמן, א. מ. גנזובסקי, ר. שרי, א. רימלט.

ישיבה רס"ט (ב' באב תשי"ג — 14 ביולי 1953)

היו"ר — י. קליבנוב.

א. ד. ברירבהאי (יו"ר ועדת-הכנסת) הודיע על החלטה ועדת-הכנסת לדון בתקציב ההוצאת לשנת 1953/54 של משרד-הבטחון בוועדת-הכספים.

הוחלט: להעביר את הדיון בתקציב הבטחון לועדת-הכספים.

י. בן-אהרן וא. שוסטק מסרו הודעות.

ב. בהמשך הדיון (קריאה ראשונה) בחוק האנאטומיה והפאתולוגיה, תשי"ג — 1953, השיב שריהבריאות י. סרלין למתווכחים.

הוחלט: להעביר את החוק לועדת השירותים.

ג. שריהחינוך-התרבות ב. צ. דינור הביא לקריאה ראשונה את חוק ועד הלשון לישראל, תשי"ג — 1953. בוויכוח השתתפו: י. רפאל, א. ציולינג, א. רימלט, ב. אבניאל, א. כהן, י. אורי, א. מ. גנזובסקי, ש. פרסיץ, ת. בוגר, י. סמילנסקי.

ישיבה ר"ע (ב' באב תשי"ג — 14 ביולי 1953)

היו"ר — ב. מינץ.

א. בהמשך הדיון בחוק ועד הלשון לישראל, תשי"ג — 1953, השיב שריהחינוך-התרבות למתווכחים.

הוחלט: להעביר את החוק לועדת-החינוך-התרבות.

ב. שריהאוצר ל. אשכול הביא לקריאה ראשונה חוק להחלפת

שטרייבנק ומלווה טובה (הוראת שעה), תשי"ג — 1953.

בוויכוח השתתפו: א. ציולינג, א. הרצפלד, ב. אבניאל, ח. אריאב, י. פורדר, ר. פלדמן. שריהאוצר השיב למתווכחים.

הוחלט: להעביר את החוק לועדת-הכספים.

ג. שריהאוצר ל. אשכול הביא לקריאה ראשונה את חוק

הבלו על צמיגים, תשי"ג — 1953. בוויכוח השתתפו:

א. ציולינג, ב. אבניאל, ד. הכהן. שריהאוצר השיב למתווכחים.

הוחלט: להעביר את החוק לועדת-הכספים.

ד. מ. אונא (יו"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט) הגיש הצעה

על הכנסת תיקונים בחוק המועמדים להתיישבות חקלאית. הוחלט: לקבל את ההצעה.

ישיבה רע"א (ג' באב תשי"ג — 15 ביולי 1953)

היו"ר — י. קליבנוב.

א. ראשיהממשלה ושרהבטחון ד. בן-גוריון השיב לשאלות

תות בדבר: העברת תושבי חירבת ג'בורה לכפר טייבה;

השמעת שיר גרמני ב"קול ישראל"; קריאה להצטרף

לדת הנוצרית בשידור המיוחד לעדות הנוצריות; רשיון

כניסה למשולש הקטן לעורכי-דין; מניעת השתתפות

חיילים כאסיפת מק"י בנהריה; עוצר לילה בכפרי המ

שולש; היועץ לעניני הערבים על מצב המיעוט הערבי;

הבחירות לכועצה המקומית בכפר יסיף שבגליל; גירוש

של חוסיין קאסם אלמגאמסי מכפר יפיע שבגליל; סתי

חת דברי דואר של חברי-כנסת עלידי הצנוורה; מספרם

של עובדי המדינה ושל בעלי תפקידים המקבלים שכר

מאוצר המדינה; פעולות המועצה המדעית שעליד משרד

ראשיהממשלה; תשלום תגמולים לנכי מלחמת השחרור;

אי-חידוש רשיון התנועה של אמין אחמד עבדאללה;

רשיון כניסה לשטחי הממשל הצבאי בנגב; שלילת רשיון

התנועה משלושה תושבי כפר עילבון; הוראה בצבא

בדבר מאכל כשר.

ב. ה. ברגר (בשם ועדת-העבודה) הביא לקריאה שניה את

סעיף 37 של חוק עבודת הנוער, תשי"ג — 1953.

הוחלט: (1) למחוק סעיף 37 (ב); (2) לקבל את החוק.

ג. שריהמסחר-התעשייה פ. ברנשטיין הביא לקריאה רא

שונה את חוק האימונים, תשי"ג—1953. בוויכוח השתתפו:

ב. אבניאל, מ. קלמר, ר. שרי, ש. בבה, ח. רובין,

מ. וילנר, א. כהן, ש. כפרית, ש. פרלשטיין. שריהמסחר

והתעשייה השיב למתווכחים.

הוחלט: להעביר את החוק לועדת-הכלכלה.

ד. מ. אונא (יו"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט) הביא לקריאה

שניה את חוק המועמדים להתיישבות חקלאית, תשי"ג—

1953.